

Samen werken aan
kansen voor amv'ers

Effectmeting

Leerplicht en de
Jeugdbeschermingstafel

De weg naar duurzaam werk

Flexpoolsd.

**Nieuw talent nodig in je leerlichtteam?
Met ons traineeship versterk je direct jouw team**

- Een zorgvuldige geselecteerde professional die direct meedraait in de praktijk
- Vermindering werkdruk team
- Continuïteit in dienstverlening richting scholen en ouders
- Investeren in duurzame instroom van leerlichtprofessionals

Wij zorgen voor de selectie, opleiding en begeleiding

Meer weten? www.flexpoolsd.nl

Leerlichtacademie.

Start vandaag met jouw opleiding tot leerlichtprofessional

- Praktijkgerichte opleiding
- Ontwikkeld door ervaren leerlichtprofessionals
- Direct toepasbaar in het werk

Ontwikkel jezelf, vergroot je kansen en investeer in een toekomst waarin jij
het verschil maakt binnen Leerlicht

Bekijk de mogelijkheden en start vandaag nog op www.leerlichtacademie.nl

2-daagse training Basiskennis Leerlicht & Doorstroompunt

Post hbo beroepsopleiding tot Leerlichtambtenaar 9 dagen

BOA Basisbekwaamheid (thuisstudie)

Module 1. Wet & Regelgeving

2. Bejegening

3. Waarnemen & Verslaglegging

4. -AVG/WPG

-Handhaven bij complexe casuïstiek

SPV B.V. Elspeterweg 61, 8171 ES Vaassen | T 0578 573703
E info@spv.nu | <https://www.spv.nu>

'Het sleutelwoord is 'relatie''

Voorwoord

Een nieuwe lente, een nieuw magazine! Met veel plezier maak ik jullie weer deelgenoot van mooie en inspirerende verhalen en achtergronden uit het werkveld van leerplicht een Doorstroompunt. Verhalen waarin jongeren altijd de hoofdrol spelen. Impliciet in beleid, maar vaak ook expliciet. Zoals Marinjo die vertelt dat de weg naar duurzaam werk vele hobbels kende en die nu, op zijn 26ste, geland is op een plek waar hij zich verder kan ontwikkelen. Mede dankzij de steun van professionals in zijn omgeving die nooit loslieten en hem altijd in beeld gehouden hebben.

En, een puzzel voor menige Doorstroompunt-regio; hoe laat je zien dat wat je doet effect heeft? Een expliciete opdracht immers, in de wet Van school naar duurzaam werk. De regio's Noord-Kennemerland en Twente pakten deze opdracht voortvarend op en gingen aan de slag met het verzamelen, duiden en vergelijken van data. Niet omdat data op zichzelf nu zo veelzeggend zijn, maar omdat ze gecombineerd met het gesprek met professionals en jongeren, laten zien wat werkt en waaróm het werkt. Een inspirerend verhaal dat laat zien hoe deze regio's niet afwachtten, maar zelf het voortouw namen.

Voor leerplichtambtenaren in de grensregio biedt het artikel Grensoverschrijdend verzuim handvatten en stof tot nadenken. Want hoe om te gaan met zorgwekkend verzuim van jongeren die in Nederland naar school gaan, maar in Duitsland wonen? Wie is wanneer aan zet?

Professionals die met alleenstaande minderjarige vluchtelingen werken, zien een doelgroep die op meerdere fronten onder druk staat. Naar school gaan is om meerdere redenen vaak lastig. In Almelo is de samenwerking tussen leerplicht en de ISK daarom bewust stevig georganiseerd. En dat werpt z'n vruchten af. Het sleutelwoord is 'relatie'. Niet verrassend, want dat wisten jullie natuurlijk al lang. Wel heel mooi dat dit handen en voeten krijgt in de praktijk.

Ik wens jullie heel veel leesplezier!

Corien van Starckenburg

bestuurder Ingrado

Colofon

Ingrado magazine

#56, april 2026

Ingrado Magazine verschijnt twee keer per jaar. Voor alle professionals die staan voor het recht op onderwijs en ontwikkeling. Vol achtergronden, praktijkverhalen en inspiratie.

Hoofdredactie

Yolanthe van der Ree,
Marije Nieuwenhuizen

Tekst

Susan de Boer, Menno Kouveld,
Yolanthe van der Ree, Marga de Weerd,
Eveline aan de Wiel

Ontwerp en opmaak

DDK, Utrecht

Druk

WS Media Groep, Waardenburg

Redactieadres

Ingrado
Hofplein 20
3032 AC Rotterdam
T 085 049 51 70
info@ingrado.nl
www.ingrado.nl

Als u teksten uit deze uitgave wilt overnemen, neem dan contact op met de redactie van Ingrado Magazine via info@ingrado.nl.

Deze publicatie is mede mogelijk gemaakt door het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Ingrado in beeld

Op dinsdag 27 januari 2026 kwamen de rayoncontactpersonen (RCP'ers) van Ingrado uit het hele land samen in Utrecht voor een inspirerende RCP-dag. Het programma zat vol ontmoeting, inhoudelijke verdieping en uitwisseling. Met elkaar maakten we een energieke start in het nieuwe jaar. Die RCP'ers gingen opgeladen terug naar hun regio.

Inhoud

6

De weg naar duurzaam werk

Lang en hobbelig was de weg die Marinjo aflegde. Maar het resultaat mag er zijn.

9

Leerplicht en de Jeugdbeschermingstafel

Is de Jeugdbeschermingstafel een alternatief voor de strafrechtelijke route?

12

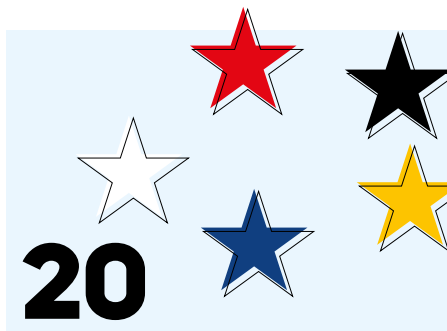
Focusbegeleiders bieden maatwerk

Speciale medewerkers van het Doorstroompunt werken met jongeren in hun eigen wijk

Effectmeting Wat we doen, doet ertoe!

Aan de slag met de data. Niet alleen om te weten, maar vooral om te duiden.

Grensoverschrijdend verzuim

Je woont in Duitsland, maar gaat naar school in Nederland. Wie ziet toe op schoolverzuim?

Jongerenparticipatie

Het beleid dat jongeren raakt, wordt samen met jongeren gemaakt.

26

Blijven zoeken naar wat wél kan

Voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen is naar school gaan vaak lastig. Samenwerking tussen ISK en leerplicht werpt z'n vruchten af.

30

10 vragen aan...

Annet Dries is vicevoorzitter van de PO-Raad. 'Leerplichtambtenaren komen vaak pas laat in beeld. Dat is zonder.'

En verder...

15 **Onderzoek in de schijnwerper**

32 **Onderzoek en Theorie**

34 **Tot Slot**
Lezen, luisteren en kijken

De weg naar

duurzaam werk

2025 was een topjaar voor Marinjo. Hij vond een eigen plek om te wonen en behaalde maar liefst 2 mbo-diploma's. Combineer dat met de vaste baan die hij inmiddels heeft en iedereen snapt dat hij een gelukkig mens is. Maar de weg die Marinjo aflegde was lang en niet altijd gemakkelijk.

Tekst: Yolenthe van der Ree **Beeld:** Reyer Boxem

Marinjo Albers is 17 jaar als hij thuis komt te zitten. Hij is gestopt met zijn mbo-opleiding tot verkoopmedewerker autobranche en komt in beeld bij leerplicht. Hij zit absoluut niet lekker in zijn vel; met zijn vorm van autisme is het moeilijk zijn draai te vinden. Aangezien hij bijna 18 wordt, komt ook doorstroomcoach Marian Burema in beeld. Zij vertelt: 'Leerplicht sloot af en ik nam het direct over. Ik herinner me Marinjo als een jonge jongen die helemaal in zichzelf gekeerd was.'

Dat lijkt in niets op de zelfverzekerde, vrolijke man die deze ochtend aan tafel zit bij Multa, de werk- en dagbestedingslocatie van zorginstelling Vanboeijen in Assen. Bij Multa, dat bestaat uit een grafisch bedrijf, drukkerij, meubelmakerij, inpakafdeling, werken ongeveer 70 mensen met een verstandelijke beperking. Marinjo, net 26 geworden, is sinds 2025 aan het werk als begeleider.

Dagbesteding

Zijn middelbareschooltijd verliep ook al niet lekker. Marinjo was door ziekte en vermoeidheid veel afwezig. Toen hij in beeld kwam bij Marian Burema had hij geen idee wat hij wilde gaan doen. Een detachering vanuit de mbo-instelling naar het REA-college liep mis, wat een grote teleurstelling was.

Marinjo: 'Ik ben toen aan de slag gegaan op een dagbestedingsplek bij de Hippe Kringloop, maar wilde graag aan het werk in een reguliere baan.' Marian Burema: 'In december 2018 hebben we daarom een aanvraag gedaan voor beoordeling arbeidsvermogen om de stap van dagbesteding naar werk voor te bereiden. Ik heb Marinjo toen overgedragen aan Renate van der Veen, de werkcoach van Werkplein Drentse Aa. Zij gingen samen volgende stappen zetten.'

Renate van der Veen: 'Ik ben zeker twee jaar betrokken geweest bij Marinjo. Veel huisbezoeken, op bezoek bij bedrijven, gesprekken met moeder. Dat contact met het thuisfront is enorm belangrijk. Zonder de steun van de ouders lukt het vrijwel nooit om jongeren in beweging te krijgen. Er was veel weerstand bij Marinjo, soms zetten we één stap voorwaarts en vervolgens weer twee terug. Het is prima om kleine stapjes te zetten, als je het doel maar voor ogen houdt. En, ook belangrijk, pas loslaten als de situatie stabiel is of een jongere zegt jou niet meer nodig te hebben. Uiteindelijk is Marinjo terechtgekomen in een Banenafpraak-baan bij Businesspost. Dat was van korte duur, maar de start was er. Ik heb Marinjo toen weer overgedragen aan Marian aangezien een Banenafpraak-baan nog een stap te ver was.'

Structuur

In mei 2020 gaat Marinjo voor het eerst op bezoek bij Multa van Vanboeijen. Marcel van Rij is, en was ook toen, persoonlijk begeleider en jobcoach bij Multa. Hij vertelt dat Marinjo een van de mensen was die ondanks de lockdown aan het werk mocht gaan. 'Het thuiszitten maakte hem somber en passief, dus werd besloten voor hem en drie anderen een uitzondering te maken. Dat was mogelijk vanwege een versoepeling van de regels.'

Marinjo: 'Voor mij was die start in coronatijd heel prettig. Het was rustig op de werkvloer, weinig mensen, weinig

'Het is prima om kleine stapjes te zetten, als je het doel maar voor ogen houdt'

'De start in coronatijd was heel prettig, het was rustig op de werkvloer, weinig mensen, weinig prikkels'

prikkels. Samen met Marcel heb ik een plan gemaakt met doelen. Eigenlijk was dat heel simpel. Ik wilde weer structuur in mijn leven en het liefst hele dagen aan het werk. Ik ben begonnen met drie ochtenden per week.'

Marcel: 'Het was een zoektocht. Marinjo was erg introvert en stil, een doffe blik in zijn ogen en kon niet goed zijn grenzen aangeven of vertellen wat hem dwarszat. Dus ik wist niet goed wat hij nodig had. We hadden veel een op een contact en langzaam zag ik een twinkel in zijn ogen komen. We ontdekten eerst dat Marinjo echt veel kon op de werkvloer; ondersteuning kon bieden bij het printwerk. We konden steeds meer aan hem overlaten. Langzaam maar zeker pakte hij de assistentenrol en kon hij de anderen begeleiden bij hun werk. Als ik weg moest

voor overleg, was Marinjo op de groep en wist ik dat het goed kwam. Hij had een enorme klik met de cliënten. Er zat veel meer in deze jongen. Vandaar dat ik ging nadenken over een vervolgstap.'

Naar school

Marinjo: 'Op een gegeven moment vroeg Marcel mij of de opleiding tot persoonlijk begeleider niks voor mij zou zijn. Nou echt niet, was mijn eerste reactie. Ik ga echt niet in de zorg werken. Toen ik er langer over nadacht, snapte ik Marcel wel. Ik bood inderdaad steeds vaker wat begeleiding bij het werk van anderen.'

Marian Burema schoof weer aan om mee te denken hoe het schooltraject kon worden vormgegeven. 'Vanboeijen was bereid out of the box te denken en heeft Marinjo een stage en vervolgens een

bbl-plek aangeboden.' Marcel: 'Het was een spannend proces want we hadden nog nooit meegemaakt dat iemand zich ontwikkelde van cliënt naar medewerker. Bovendien had Marinjo een schooltrauma, dus die stap naar een opleiding was niet zomaar gezet. Maar ik geloofde er echt in en heb samen met een begeleider vanuit de mbo-instelling het traject in gang gezet.'

Marinjo: 'Ik moest inderdaad een flinke drempel over om me weer in te schrijven op het mbo, maar ben toch gestart met niveau 3 Begeleider gehandicaptenzorg. Dat was te makkelijk en na een maand ben ik overstapt naar niveau 4. In juli 2025 kreeg ik mijn diploma. Twee zelfs: Persoonlijk begeleider gehandicaptenzorg en Persoonlijk begeleider specifieke doelgroepen. Vanaf dat moment kon ik als volwaardig medewerker aan de slag bij Vanboeijen.'

Collega's

Marcel: 'Sindsdien zijn we collega's. Marinjo zit mooi tussen mij als persoonlijk begeleider en de drukker in. Hij heeft zowel affiniteit met de techniek van het drukvak als met de cliënten.'

Marinjo: 'De stap van mede-cliënt naar begeleider was best lastig. Het overzicht bewaren en de leiding pakken, daar moest ik echt in groeien. Maar dat is goed gelukt. Ik ben nu bezig om de komst van een T-shirtprinter voor te bereiden zodat we straks T-shirts kunnen gaan bedrukken. Dat ga ik opzetten en ik begeleid de mensen die daarmee gaan werken. Dat is echt superleuk.'

Taart

Ook al was het Doorstroompunt formeel al enige tijd uit beeld, Marian volgde Marinjo vanaf de zijlijn. Toen hij gediplomeerd en wel aan het werk ging bij Vanboeijen verraste zij hem met een enorme taart. Marian Burema: 'Tegelijk met de taart heb ik Marinjo gevraagd om input te leveren voor het vsv-plan. Hij is naar Jimmy's gegaan en is daar geïnterviewd. We zijn eigenlijk voortdurend op zoek naar jongeren die willen bijdragen aan onze plannen.'

Marinjo: 'Tijdens dat gesprek bij Jimmy's heb ik vooral aandacht gevraagd voor de begeleiding van jongeren met autisme in het regulier onderwijs. Dat kan echt beter. Er zou iemand in de school moeten zijn die deskundig is, die het snapt en jongeren kan begeleiden.' 🍷

Zie ook het artikel over jongerenparticipatie op pagina 23.

Leerplicht en de Jeugdbeschermingstafel

De vraag of leerplicht in het strafrecht moet blijven, wordt op steeds meer plekken gesteld. Niet alleen de ontwikkelingen bij het Openbaar Ministerie geven daartoe aanleiding, ook is er toenemende twijfel of de ontwikkeling van kinderen gediend is bij een strafrechtelijke aanpak. Tegelijkertijd geven leerplichtambtenaren aan dat juist het strafrecht de mogelijkheid biedt om hulp te organiseren in casussen die vastlopen. Is de Jeugdbeschermingstafel een alternatief?

Tekst Yolante van der Ree

Stel dát leerplicht uit het strafrecht gaat, hoe zou dan de drang en dwang georganiseerd kunnen worden? Biedt de Jeugdbeschermingstafel (JBT) mogelijkheden? De afdeling Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Nijmegen is namens de regio Rijk van Nijmegen opdrachtgever van de JBT'. Nijmegen is een van de gemeentes waar leerplicht een verzoek tot bespreking bij de JBT kan indienen. Wat levert dat op? We spraken de voorzitter van de JBT en twee leerplichtambtenaren.

Zorg is voorliggend

Yvon Arts is een van de twee voorzitters van de Jeugdbeschermingstafel Nijmegen. 'Leerplicht is een van de partijen die een verzoek tot bespreking kan indienen bij de JBT', vertelt zij, 'maar in de praktijk gebeurt dat weinig. Reden is dat schoolverzuim zelden het enige probleem is in complexe verzuimzaken. Meestal is ook een zorgpartij, zoals het wijk- of buurtteam, Veilig Thuis of een gecertificeerde instelling (organisatie die, conform de Jeugdwet, maatregelen van jeugdbescherming en jeugdreclassering uitvoert – red.) betrokken. Dat is de voorliggende partij om een verzoek in te dienen. Leerplicht of school wordt wel uitgenodigd als schoolverzuim onderdeel is van het probleem. We willen echter niet te

veel mensen aan tafel hebben. Een bespreking aan tafel is al zo overweldigend voor ouders.'

Per casus wordt kritisch bekeken welke partijen moeten aanschuiven. Vaste partijen in Nijmegen zijn – naast de voorzitter – de secretaris, een onafhankelijk gedragswetenschapper, een onderzoeker van de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK), een medewerker van een gecertificeerde instelling, de verzoeker en de ouders. Jeugdigen vanaf 12 jaar worden apart gesproken door een medewerker van de RvdK en de gedragswetenschapper, zonder de ouders. De betrokkenheid van een onafhankelijk gedragswetenschapper is een keuze die Nijmegen bewust heeft gemaakt. 'Wij vinden het belangrijk dat iemand die niet betrokken is bij de casus, maar verstand heeft van ontwikkeling en gedrag, adviseert en deelneemt aan de JBT.'

Praten mét in plaats van óver

De JBT komt elke week bijeen en per keer komen twee à drie casussen op tafel. Vooraf is er altijd vooroverleg met de RvdK en de gedragswetenschapper. Yvon Arts: 'Dat gaat vooral over het proces van wie we uitnodigen en of alle informatie compleet is. Ook is het belangrijk dat ouders hun reactie hebben gegeven op het verzoek tot bespreking. Soms is een partij zo intensief betrokken dat die in elk geval aan tafel moet zitten. Dat kan dus ook leerplicht zijn. De grote winst van de Jeugdbeschermingstafel vind ik dat nu mét de ouders en het kind gesproken wordt in plaats van óver hen, zoals in het verleden. Het zijn beladen gesprekken voor ouders, want het gaat over de ontwikkeling van hun kind. Regelmatig hebben zij een ander beeld van het probleem dan de vrijwillige hulpverlening en ook van wat er nodig is om het op te lossen. Wel heb ik de

indruk dat ouders het fijn vinden om hun verhaal te kunnen doen en hun mening over de situatie naar voren te brengen. Als ze willen mogen ze ook een vertrouwenspersoon meenemen.'

Uitkomst

Een JBT kent drie mogelijke uitkomsten. 1) De huidige hulpverlening krijgt een vervolg. Afspraken die eerder zijn gemaakt, worden aangepast en/of er komen nieuwe afspraken om de veilige ontwikkeling van de jeugdige te verbeteren. 2) Betrokkenheid vanuit de gecertificeerde instelling. Dit kan zowel consultatie en advies betekenen als actieve betrokkenheid. 3) De derde mogelijkheid is dat de RvdK een onafhankelijk onderzoek start om te kijken of een kindbeschermingsmaatregel nodig is. Yvon Arts: 'Aan het eind van de JBT zetten we het scherm aan en daar noteren we de afspraken die gemaakt zijn. Die zijn heel concreet, bijvoorbeeld "ouders laten het buurtteam nog steeds één keer per week binnen" of "gedurende het raadsonderzoek gaat de speltherapie van het kind door". Als hulpverlening in vrijwillig kader wordt voortgezet noteren we bijvoorbeeld "ouders stemmen in met systeemtherapie en blijven hieraan meewerken". Soms zetten we in de samenvatting dat als de afspraken niet worden nageleefd, dit terug gemeld moet worden bij de JBT door de verzoeker. Het is de verzoeker die monitort of afspraken worden nagekomen.'

Meer informatie over de JBT in Nijmegen

Daar vind je onder meer de werkinstructie voor professionals.

Sinds de invoering van de Jeugdwet in 2015 hebben de gemeenten een belangrijke taak in de toeleiding van een verzoek tot onderzoek (VTO) naar de Raad voor de Kinderbescherming (RvdK). Veel gemeenten in Nederland hebben deze taken (regionaal) belegd bij een Jeugdbeschermingstafel (JBT).

'Ik heb de indruk dat ouders het fijn vinden om hun verhaal te kunnen doen'

Leerplicht: 'JBT om beweging te krijgen in complexe casussen'

In de caseload van Anke de Lange en Anne Lotte Notmeijer, beiden leerplichtambtenaar in Nijmegen, zijn de zorgcasussen ver in de meerderheid. Handhaven is daar wat hen betreft niet aan de orde. Zinloos en schadelijk voor de ontwikkeling van de jeugdige. De Jeugdbeschermingstafel kan wat hen betreft een goed alternatief zijn. Dan moet wel het gesprek gevoerd worden over wie op basis van welke informatie een verzoek tot bespreking kan indienen, menen zij.

Anke de Lange: 'Ik heb 35 zeer complexe casussen waarin ik liever kies voor een verzoek tot bespreking bij de Jeugdbeschermingstafel dan voor een proces-verbaal. Een proces-verbaal heeft echt alleen zin als er sprake is van verwijtbaar schoolverzuim zoals hardnekkig spijbelen. Hadden we dat soort casussen nog maar eens, zeg ik vaak. In vrijwel alle casussen met zorgwekkend verzuim, is sprake van complexe systemische problematiek. Vaak is er al zoveel hulp georganiseerd rond een gezin, dat een bespreking aan de JBT de enige optie is om beweging te krijgen.'

Verzoek tot bespreking

In Nijmegen kan leerplicht direct een verzoek tot bespreking indienen bij de JBT, maar toch gebeurt dat in de praktijk weinig. Anne Lotte Notmeijer: 'Er moet breed zicht zijn op een gezin en dat betekent dat hulpverlening betrokken moet zijn. Ik heb nu een casus waarmee ik eigenlijk meteen naar de JBT zou willen, maar ik weet dat ik de vraag zal krijgen 'met welke informatie dan'? Daarom ga ik nu eerst naar Veilig Thuis. Er is al zo veel geprobeerd om hulp in dit gezin te krijgen en dat wordt stelselmatig geweigerd. Ik verwacht dat we uiteindelijk aan de JBT zullen uitkomen.'

Anke de Lange: 'Ik heb te maken met een jongere die al lange tijd zorgwekkend veel verzuimt. In eerste instantie dacht ik te maken te hebben met een dwarse puber die er geen zin meer in heeft. Dan begint op te vallen dat moeder wel erg veel smoezen heeft om afspraken niet na te komen. Na de zoveelste afzegging ben ik samen met school op huisbezoek gegaan waar bleek dat de alleenstaande moeder zwanger was van haar derde kind. De jongen in kwestie lag op de bank, moeder

'De Jeugdbeschermingstafel kan een goed alternatief zijn voor een proces-verbaal'

verwijst naar haar zwangerschap en zegt wel iets anders aan haar hoofd te hebben. Toen heb ik me tot de jongen gewend en hem laten weten dat ik hem verantwoordelijk stel en een pv zou uitschrijven als hij zijn gedrag niet zou veranderen. Ik legde uit dat we dan konden uitkomen op bijvoorbeeld jeugdreclassering of Halt. Waarop moeder zegt 'o nee, daar heb ik geen zin in, dan zoekt hij maar een ander adres'. Hierop stelde ik moeder medeverantwoordelijk voor de situatie. Uiteindelijk leek er wat beweging te komen, moeder is met haar zoon op school geweest waar een aangepast rooster werd afgesproken.'

'Na de kerstvakantie verscheen de jongen echter weer niet op school. Toen we nog een multidisciplinair overleg (mdo) wilden plannen, weigerde moeder haar medewerking. Ik heb vervolgens onze contactpersoon bij de RvdK gebeld en hem laten weten dat ik naar de JBT wil met deze casus. Dan komt inderdaad de vraag 'wat heb je dan?'. Ik heb aangegeven dat het buurtteam ingezet moet worden, ook met het oog op de zwangerschap en de begeleiding van een puber richting school. De opmerking van de moeder vind ik dermate zorgwekkend dat een JBT-verzoek me aan de orde leek. Dat beaamde de RvdK en hij adviseerde dat heel duidelijk mee te nemen in mijn verzoek tot bespreking, evenals een goed onderbouwde aanvulling van school met wat er allemaal al geprobeerd is. Ik heb alles wat ik heb vermeld, ook naar moeder gestuurd. Ze heeft hier niet op gereageerd en dus is het verzoek zonder haar zienswijze naar de JBT gestuurd. De tafel is nu gepland voor een van de komende weken.'

Rol leerplicht

De informatie die leerplicht kan aanleveren zou zwaarder mogen wegen, vinden beide leerplichtambtenaren. Anne Lotte Notmeijer: 'Vaak is schoolverzuim het eerste signaal dat er iets niet in de haak is. Wij hebben het gesprek met school, met de ouders, zijn op huisbezoek geweest, we hebben mdo's gehad. We weten al zo ontzettend veel voordat er iemand van het buurtteam in beeld komt. Wij zijn voortdurend zoekende naar wat passend is. Een pv? Nee te veel aan de hand. Hulpverlening? Nee, er is nog geen hulpvraag. KansRIJK (programma om risicovol of strafbaar gedrag te voorkomen – red, zie kader)? Nee, eerst is het buurtteam aan zet. VT-melding? Nee, het is geen bloedspoor. Ik heb soms de indruk dat wij de enigen zijn die alle routes onderzoeken om de boel in beweging te krijgen.'

Wat beide leerplichtambtenaren betreft wordt de komende tijd, ook landelijk, het gesprek gevoerd over hoe de route naar de JBT vereenvoudigd kan worden. Want dat het een waardevol instrument is, staat voor hen vast. En misschien moet ook de naam leerplichtambtenaar vervangen worden, zegt Anne Lotte Notmeijer: 'Er wordt nog te vaak naar ons gekeken als de handhaver, degene die een proces-verbaal kan opmaken. En gezien de problematiek die we tegenkomen en onze veranderende rol, hebben we misschien meer aan een SKJ-registratie dan aan een BOA-bevoegdheid. Laten we ook daarover in gesprek gaan.'

KansRIJK

KansRIJK heeft als doel risicovol en/of strafbaar gedrag en schoolverzuim vroegtijdig te stoppen en te voorkomen, en zo zwaardere criminaliteit en justitiële maatregelen voor te zijn.

Meer informatie

Doorstroompunt in de wijk Focusbegeleiders bieden maatwerk

Jongeren die voortijdig uitgevallen zijn, worden in Utrecht een-op-een begeleid door de medewerkers van Focus, een onderdeel van het Doorstroompunt. Focusbegeleiders benaderen de jongeren actief. Ze werken in een 'eigen' wijk en hebben een stevig professioneel en informeel netwerk.

De Utrechtse Focusbegeleiders leggen de verbinding met partners voor aanvullende ondersteuning: dat kan schuldhulpverlening zijn of hulp bij gezondheidsproblematiek, maar ook steun op het gebied van vrijetijdsbesteding of wegblijven uit het criminele circuit. De Focusbegeleider blijft naast de jongere staan zolang dat nodig is.

Ben Tombeng is sinds 2017 Focusbegeleider bij het Doorstroompunt in Utrecht en is daarnaast schoolcontactpersoon. Hij geeft een voorbeeld: 'Een jongere van 17 is betrokken geweest bij een vechtincedent op zijn entreeopleiding. De school wil hem schorsen of verwijderen, maar heeft ook zorgplicht. We vinden een plek voor hem op een ROC, in een kleine klas, met een-op-een-begeleiding. Maar hij heeft daarnaast veel ondersteuning nodig. De school vraagt mij om mee te denken en ik ga met de jongere in gesprek. Het blijkt dat de jongere graag wil werken, maar ook een diploma wil halen. Dus we spreken af dat hij zijn best gaat doen voor een diploma. Mocht het niet lukken, en hij wordt uitgeschreven, dan weet hij dat hij bij mij terecht kan voor een zoektocht naar werk. Soms kan de overstap naar werk ter overbrugging naar een andere opleiding een goede optie zijn. Wij schakelen dan een jobhunter in voor het vinden van passend werk. Dat is de kracht van Focus; geen dwang of drang maar expertise bieden.'

Onderliggende problemen

Focus startte tien jaar geleden en biedt een intensieve aanpak waarmee jongeren zonder startkwalificatie, schoolinschrijving of werk, hulp krijgen om een opleiding te volgen of een baan te vinden. Vaak spelen er bij de jongeren die bij Focus in beeld komen psychosociale problemen, problemen op het gebied van schulden, huisvesting, lichamelijke gezondheid of een combinatie hiervan. 'Deze jongeren kunnen het niet alleen', zegt teamleider Leerlingzaken Lennart Mensing. 'Een scholings- of arbeidsvraag is bij deze doelgroep zelden de enige hulpvraag. We richten ons daarom ook op de onderliggende problemen.' Focusbegeleiders staan in verbinding met partijen die op verschillende gebieden iets kunnen betekenen, zoals de GGZ en de schuldhulpverlening. 'We bekijken per jongere wat nodig is. De ene jongere heeft een intensievere begeleiding nodig dan de andere.'

Jongeren kunnen langs twee wegen in het vizier van Focusbegeleiders komen: via de scholen en via monitoring.

Bij de onderwijsinstellingen houden schoolcontactpersonen – op het mbo zijn dat doorstroomcoaches – het verzuim van jongeren in de gaten. Zij brengen hen bij een Focusbegeleider in beeld als voortijdig schoolverlaten dreigt en de betreffende jongere in zijn of haar postcodegebied woont. Vervolgens begeleidt deze Focusbegeleider de jongere naar school of werk. Is dit gelukt, dan volgen de Focusbegeleiders de jongeren op basis van een monitorsysteem dat bestaat uit gecombineerde data van de BRP, DUO en het Inlichtingenbureau. Als uit dit systeem blijkt dat een jongere geen opleiding volgt of geen inkomen heeft uit werk of uitkering, zoekt hij of zij contact met die jongere. Ook bij Ben Tombeng komen jongeren terecht via het monitorsysteem. 'Als jongeren in mijn postcodegebied zijn uitgeschreven of geen geregistreerd inkomen hebben, benader ik hen actief. Vaak hoor ik dan dat ze moe zijn van alle instanties. Als ze 18 zijn, zijn ze blij dat ze ervan af zijn. Dan zeg ik: "Ik laat je met rust, maar mag ik je over drie maanden nog eens bellen? Misschien is de situatie dan anders." Als je hun wens met rust gelaten te worden honoreert, dan weten ze dat je naar ze luistert. Soms willen ze in tweede instantie dan toch dat ik met ze ga meedenken. Dus ik respecteer hun autonomie, maar kader wel.'

*Deze jongeren
Kunnen het
niet alleen'*

Zichtbaarheid

Een belangrijk verschil met 'gewone' doorstroomcoaches is de zichtbare aanwezigheid in de wijk. Per wijk zijn er twee Focusbegeleiders actief. Teamleider Lennart Mensing: 'Focusbegeleiders zijn bekende gezichten in de wijk. Ze werken er langere tijd, ze kennen de professionele hulpverleners die er werken, ze zijn op de hoogte van de specifieke projecten die lopen in de wijk, bijvoorbeeld voor schulden of voor sport. Dat is extra belangrijk omdat het voor jongeren boven de 18 complexer is om iets te regelen dan voor jongeren tot 18. Want in plaats van met de Jeugdwet, krijgen ze dan

'Een belangrijk verschil met 'gewone' doorstroomcoaches is de zichtbaarheid in de wijk'

te maken met de WMO en de Participatiewet.' Het principe is: één jongere, één plan en zoveel mogelijk één gezicht, maar soms is het nodig specialistische hulp te organiseren. 'In dat geval houden de Focusbegeleiders regie over het proces en organiseren ze terugkoppeling.' Naast oog voor de behoefte van de jongere aan specialistische hulpverlening heeft Focus ook oog voor het voorkómen van criminaliteit. Lennart Mensing: 'Als ze niet werken en niet naar school gaan, zijn ze kwetsbaar voor criminaliteit. Deels tackel je dat door een alternatief te bieden, zoals opleiding, werk of dagbesteding, maar soms is er meer nodig. In samenwerking met de afdeling Werk en Inkomen voeren we in Utrecht de IPTA-aanpak (Integrale Persoonsgerichte Toeleiding naar Arbeid, red.) uit. Dit is een preventieve intensieve aanpak waarbij we domeinoverstijgend samenwerken met professionele hulpverleners om ondersteuning te bieden op het gebied van onder andere huisvesting, inkomen, schulden en zorg.'

Monitoring op maat

Een ander verschil met de meeste reguliere doorstroomtrajecten is de monitoring-opmaat nadat jongeren op een opleidingsplek zijn geland of aan het werk zijn. Focusbegeleiders krijgen vanuit het monitoring-systeem een seintje wanneer ze weer contact moeten opnemen met een jongere, bijvoorbeeld zes maanden nadat een jongere is begonnen op een werkplek. Focusbegeleider Mark Swinkels heeft dit systeem en de processen verfijnd. 'Ik heb gekeken welke afsluitcodes we hebben. Denk aan werk, onderwijs, of er nog een hulpvraag is, en welke termijn we daaraan willen verbinden. Soms vallen jongeren al snel na het starten bij een opleiding of baan uit, maar komen ze door de afsluitermijn niet in beeld. Wanneer we hem of haar uitsluiten voor één maand, wordt de jongere vanaf dat moment weer meegenomen in de rapportage en start er automatisch een

proces als de jongere wordt uitgeschreven bij de opleiding. Dan gaan we hem of haar opnieuw benaderen. Of we zien dat een jongere een lager inkomen heeft, dan nemen we contact op om samen te kijken naar wat er op dat moment nodig is. Structurele achteruitgang wordt daarmee voorkomen.'

Mark Swinkels werkt nu vijf jaar bij Focus. 'Een groot deel van de tijd ben je bezig met het benaderen en in beeld krijgen van de jongeren. Onze aanpak is gericht op onderwijs en werk. Soms is er een praktische vraag, zoals een jongere die niet weet wat hij of zij leuk vindt, of wie het niet gelukt is om zich tijdig aan te melden bij een opleiding. Wij hebben korte lijnen met de doorstroomcoaches op de onderwijsplek en kunnen zo mogelijkheden vinden om hem of haar toch te kunnen laten instromen. Maar vaak zijn er problemen op een ander vlak die aandacht vragen. Dan richten we ons eerst op het versterken van de basis. Zo kunnen we uiteindelijk een duurzaam resultaat richting onderwijs en/of werk realiseren.' Door de ondersteuning op verschillende leefgebieden komen Focusmedewerkers soms heel dicht bij jongeren te staan. 'Tegelijk moeten we ons realiseren dat we als Focusmedewerker passanten zijn in het leven van de jongeren', zegt Mark Swinkels. 'We kijken dus ook naar "de belangrijke ander" uit het eigen netwerk die de jongere tot steun kan zijn.' Maar Focusbegeleiders laten jongeren niet zomaar los. Zelfs na geruime tijd kan een jongere nog een beroep op hen doen. 'Het komt wel eens voor dat een jongere niet meer in de doelgroep valt, maar ons vanwege eerdere betrokkenheid toch om hulp vraagt. Ook dan kijken we mee naar de best passende oplossing.'

Gemeentebestuur

Bij een aanpak die de inzet van verschillende domeinen vraagt, is bestuurlijke aandacht

onontbeerlijk. In Utrecht is wethouder Dennis de Vries van Jeugd verantwoordelijk voor de Focusaanpak en hij is, mede door zijn achtergrond in welzijnswerk en onderwijs, een sterk voorvechter. 'Dit college wil ongelijk investeren in gelijke kansen. Met de Focusaanpak doen we dat, en de praktijk laat zien dat het werkt. Ik ben zelf kort geleden meegegaan met huisbezoeken. Ik vond het indrukwekkend onze Focusbegeleiders aan het werk te zien en de verhalen van jongeren te horen.' Samenwerking tussen verschillende domeinen is niet vanzelfsprekend, weet Dennis de Vries. 'Voortijdig schoolverlaten, zorg en veiligheid zijn drie verschillende domeinen, maar ze zijn allemaal van belang als het erom gaat jongeren te helpen terug te keren naar school of om een baan te vinden. In Utrecht proberen we echt de verbinding te zoeken. Dat zit in het DNA van de stad. Bestuurlijk hebben we ook korte lijntjes. Er zijn gezamenlijke bestuurlijke overleggen over jeugd, over de Focusaanpak en over veiligheid. We zien het als een gezamenlijke opdracht en verantwoordelijkheid.' 🍷

Focus

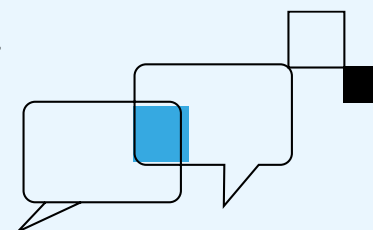
Bij Focus werken momenteel tien medewerkers, waarvan de meesten daarnaast werken als leerplichtambtenaar of doorstroomcoach. Omdat de doelgroep in januari 2026 is uitgebreid naar jongeren tot 27 jaar, zullen er meer mensen in dienst komen.

In het schooljaar 2024/2025 zijn 316 jongeren begeleid waarvan 244 een intensief traject hebben gehad. Van hen zijn er 72 weer ingeschreven op een school en 100 zijn aan het werk gegaan. 36 jongeren zijn een traject aangegaan bij een andere instantie waaronder hulpverlening. 28 jongeren zijn verbonden aan werk en inkomen voor arbeidstoeleiding. 10 jongeren zijn begeleid naar arbeidsmatige activering. 36 jongeren zijn afgehaakt of buiten beeld geraakt

Onderzoek in de schijnwerper

In deze rubriek belichten we regelmatig een aantal onderzoeken die van betekenis kunnen zijn voor het werkveld van leerplicht en Doorstroompunt. Dit keer twee onderzoeken die onder jongeren gedaan zijn.

Tekst Marga de Weerd (projectleider Ingrado) **Illustratie** Welmoet de Graaf

Jongeren in overgang naar volwassenheid

Hoe kan professionele ondersteuning beter aansluiten bij de leef- en belevingswereld van jongeren in de overgang naar volwassenheid en bijdragen aan hun veerkracht? Het antwoord op die vraag is ook interessant voor leerplichtambtenaren en doorstroomcoaches aangezien veel zo niet alle jongeren waarmee zij te maken krijgen in de overgang naar volwassenheid zitten.

Centraal in het onderzoek Jongeren in overgang naar volwassenheid staat het concept veerkracht, dat verwijst naar het vermogen van mensen om bij tegenslag beschikbare hulpbronnen op een betekenisvolle manier in te zetten voor hun welzijn. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen individuele hulpbronnen zoals persoonlijke eigenschappen en kwaliteiten, relationele hulpbronnen waarmee betekenisvolle relaties worden bedoeld met anderen (zoals familie en vrienden) en contextuele hulpbronnen zoals school, werk, vrijetijdsbesteding, religie en professionele ondersteuning.

Voor het onderzoek zijn jongeren tussen de 16 en 23 jaar een of meerdere keren geïnterviewd. Voor alle jongeren geldt dat zij ten tijde van hun eerste deelname aan het onderzoek gebruik maakten van een vorm van professionele hulp of ondersteuning op een of meerdere leefgebieden. Het kan gaan om lichte ondersteuning zoals gerichte studiebegeleiding, maar ook om intensievere vormen van jeugdhulp. Er komen verschillende thema's aan bod waaronder onderwijs.

Een groot deel van de aanbevelingen voor professionals heeft betrekking op het belang van aansluiting op de verschillende hulpbronnen van de jongeren en jezelf te zien als onderdeel van een netwerk. De basis bestaat uit een goede relatie met de jongere die gebaseerd is op oprechte interesse, betrouwbaarheid, beschikbaarheid, culturele sensitiviteit en gelijkwaardigheid.

Onderzoek criminele uitbuiting

Aan het onderzoek over criminele uitbuiting hebben 574 jongeren tussen de 12 en 18 jaar uit Groningen en Drenthe meegewerkt. Doel van het onderzoek is inzicht krijgen in de manier waarop jongeren criminele uitbuiting signaleren, ervaren en interpreteren en wat zij nodig hebben om weerbaarder te zijn tegen criminele uitbuiting.

Uit het onderzoek wordt duidelijk dat een groot aantal van deze jongeren (41%) leeftijdsgenoten kennen die wel eens iets voor een ander doen dat mogelijk strafbaar is. Onder de 16- tot 18-jarigen betreft dat zelfs 53%. Eén op de acht jongeren is zelf wel eens benaderd voor mogelijk strafbare klusjes. 14% van hen gaf aan zich onder druk gezet te voelen.

Als jongeren weten dat een leeftijdsgenoot iets strafbaars doet, meldt het overgrote deel van hen dat niet omdat ze anderen niet willen verraden, maar soms ook omdat ze bang zijn voor vergelding.

Ruim de helft van de jongeren heeft ideeën over wat zij nodig hebben en wat scholen en andere instanties kunnen doen om jongeren beter te beschermen tegen criminele uitbuiting. Ze willen weten hoe je beter 'nee' kunt zeggen maar ook hoe je kan zien of iets strafbaar is en hoe en waar je hulp kan krijgen. Die informatie krijgen de meesten het liefst van hun ouders, van andere ervaringsdeskundige jongeren of van docenten. Daarnaast denken zij dat meer toezicht, strengere regels en handhaving criminele uitbuiting kan tegengaan. Die zou zich met name moeten richten op wat er online gebeurt. De aanbevelingen die de onderzoekers doen, sluiten aan op deze bevindingen. Lees ze in dit rapport.

Effectmeting

Wat we doen, doet ertoe!

Hoe meet je of dat wat je doet effect heeft? Die vraag stellen veel professionals in het sociaal domein zich geregeld, ook leerplichtambtenaren en medewerkers van Doorstroompunten. Nu de wet Van school naar duurzaam werk deze effectmeting verplicht stelt, wordt de vraag prangender. Verschillende regio's besloten de koe bij de horens te vatten en gingen aan de slag met het meten van het effect van projecten uit hun regionaal vsv-programma. En niet pas na afloop, maar vanaf de start. We gingen in gesprek met Noord-Kennemerland en Twente.

Tekst Yolande van der Ree **Illustratie** Welmoet de Graaf

Regio Noord-Kennemerland en West-Friesland

Kan dat wel, effect meten in het sociaal domein? Je weet immers niet wat de situatie van, in het geval van vsv-projecten, jongeren zou zijn als je niks gedaan had? Ja, dat kan zeker', zegt Merel Lubbe, partner bij economisch adviesbureau LPBL. 'Je kunt heel veel wél meten. Als je de data op orde hebt, zijn er veel kengetallen waarmee je aan de slag kunt.' LPBL doet evaluaties in het sociaal domein en binnen het onderwijs- en jeugdveld. 'Wij stimuleren het denken in maatschappelijk rendement. Om die reden hebben we de training Denken in effecten ontwikkeld.' Dat sprak Jessica Kuijper, programmamanager vsv in de regio Noord-Kennemerland en West-Friesland aan en zij nodigde LPBL uit de training te geven voor alle projectleiders met een project in het regionaal vsv-programma

Praktisch aan de slag

Jessica Kuijper: 'Ik vind het heel goed dat in de nieuwe wet de verplichting is opgenomen om maatschappelijk rendement aan te tonen. Het betekent echter nogal wat, want

veel verder dan "we hebben zoveel jongeren bereikt" en "dit was de tevredenheidsscore" komen we vaak niet. Ik heb LPBL, die ook onze regio-analyse heeft uitgevoerd, gevraagd hun eendaagse training uit te breiden zodat we het geleerde direct toepasbaar konden maken in ieders eigen praktijk. 'Merel Lubbe: 'Als vervolg op de training is elke twee maanden een terugkombijeenkomst georganiseerd waarin de projectleiders onder begeleiding van ons aan de slag gingen met de eigen projecten. Ook kreeg iedereen huiswerk en zo doorliepen we met elkaar alle stappen die nodig zijn om tot een effectmeting te komen. Dat verschilt per project en vraagt feedback op maat op "waar staan we?" en "hoe kunnen we verder?''

'Bij effectmeting van vsv-projecten kijken we naar vallen ze wel of niet uit?', vervolgt Merel Lubbe. 'En ook: 'Waar zitten degenen die uitgevallen zijn nu? Je moet dus voorbij je eigen project kijken. Bij meer kwetsbare voortijdige schoolverlaters kijk je naar hoe ze zich ontwikkelen op de verschillende leefgebieden, zoals woonsituatie, financiën en sociaal netwerk. Ga dat bijhouden van de individuele jongeren in je projecten. Ga ook samen met partners, zoals Doorstroompunten, na waar de jongeren na verloop van tijd zitten. Geef je ze iets mee waardoor ze na verloop van tijd echt makkelijker aan het werk komen?'

'Geef je ze iets mee waardoor ze na verloop van tijd echt makkelijker aan het werk komen?'

Referentiegroep

Effectmeting vanaf de start van een project betekent dat je het 0-alternatief in beeld brengt. Ofwel de vraag beantwoordt "wat zou er gebeurd zijn als de interventie er niet was?" Daarvoor is een referentiegroep nuttig. Zoals binnen het project Over de streep voor vmbo-jongeren. Het mbo voert dit project uit in het vmbo ter voorbereiding op de overstap naar het mbo. Merel Lubbe: 'Er zijn vmbo-scholen in de regio die meedoen en scholen die niet meedoen. Dan heb je een referentiegroep en kun je zien van welke school jongeren het meest succesvol

Door deze manier van werken ga je voorbij beelden en aannames!

doorstromen naar het mbo. Dat kun je zien in de data van het leerlingvolgsysteem. Hoe bewegen jongeren door het onderwijs? Als je die vraag kunt beantwoorden ben je bezig met effectmeting.'

Jessica Kuijper illustreert het effect van metingen aan de hand van het traject binnen het Arbeidstrainingencentrum voor jongeren wie het niet lukt om aan stage of werk te komen. 'We hebben goed nagedacht over de metingen die we vooraf, tussentijds en achteraf doen. Daardoor kun je goed zien wat er met die jongeren gebeurt, gaande het traject. Tot onze verbazing zagen we dat veel jongeren niet konden deelnemen aan de terugkomdag na de zomervakantie omdat ze op stage waren. Als je voor de start weet wat de belemmeringen van de jongeren zijn op andere leefgebieden, kun je je programma veel effectiever maken. In de voormeting ga je dus na "hoe zit je er op dit moment bij?" Denk aan woonsituatie, financiën, beroepenbeeld, weten wat ze willen qua werk, mentaal welbevinden. In de tussenmeting check je hoe het nu gaat op al die facetten uit de voormeting. Als dan blijkt dat het halverwege zo goed gaat dat de jongere kan instromen in stage of werk, dan kun je het traject voortijdig afronden en maak je weer plaats voor een ander. Dan zitten de juiste jongeren op de juiste stoel.'

Voorbij aannames

'Ik had nooit zoveel geweten als ik deze training niet had gevolgd', zegt Jessica Kuijper. 'De aannames was dat de jongeren niet aan stage of werk kwamen omdat ze bepaalde handelingen of vaardigheden niet beheersten. Dat bleek helemaal niet zo te zijn.'

De belemmering bleek veel meer op de leefgebieden te zitten: lastige thuissituatie, schulden, gedrag, mentale problemen, motivatie, geen duidelijk beeld van kwaliteiten en beroepenwens.'

Merei Lubbe: 'Door deze manier van werken ga je voorbij beelden en aannames. Het lijken open deuren, maar dat zijn het niet. Het is ontzettend nieuw. Al deze professionals zijn gewend om vanuit inhoud en betrokkenheid met jongeren aan de slag te gaan. Dat is hun kracht. Door nu tijdens de bijeenkomsten even achterover te leunen en met elkaar te kijken "wat wilde ik bereiken en draagt dat wat ik nu aan het doen ben daaraan bij?", zetten ze een heel andere bril op. Uit het feit dat iedereen zo enthousiast was, valt op te maken dat de behoefte aan effectmeting groot is. Projectleiders gaven zelf aan "zo wordt het veel makkelijker om aan anderen duidelijk te maken dat het belangrijk is wat we doen".'

De rol van de Doorstroompunten in de effectmeting is een belangrijke. Merei Lubbe: 'Doorstroompunten zitten midden in het speelveld. Zij moeten alle jongeren volgen en kunnen daardoor bij alle data.' Jessica Kuijper: 'Ja, daar kunnen we nog veel meer mee doen. Doorstroompunten weten al veel en ik zou de data die er binnen de Doorstroompunten zijn nog beter willen koppelen aan de projecten. Ik zou graag een datawerkgroep willen inrichten met de projectleiders en de partners (zoals de Doorstroompunten) van het regionaal programma om te kijken hoe we de data die we hebben nog beter in kunnen zetten. Ik wil kunnen meten hoe de interventies van ons regionaal programma bijdragen aan het vergroten van de groep jongeren die aan het werk is of in een opleiding zit en aan het verminderen van voortijdig schoolverlaten.'

Regio Twente

Ook de regio Twente heeft het voortouw genomen in het meten van de effectiviteit van de maatregelen uit het regionaal programma. Dat programma kwam tot stand onder verantwoordelijkheid van het programmabureau van de Twentse Belofte. Dit samenwerkingsverband bestaat uit de 14 gemeenten in Twente, het vo- en mbo-onderwijs, Doorstroompunten en de arbeidsmarktregio. Monique Kwakman is de programmanager en stuurt het programma-team aan. 'Voor het nieuwe programma

onder de wet Van school naar duurzaam werk is een team samengesteld waar partners uit de regio mensen voor leveren. Zo zorgen we voor een gedragen en uitvoerbaar programma.'

Ruim een jaar geleden sloot onderzoeker Irene Welten als adviseur datagedreven werken aan bij het programmabureau van de Twentse Belofte. Zij is voor twee dagen per week gedetacheerd vanuit Kennispunt Twente, de onderzoekspartner voor de regio. 'Als Kennispunt proberen we onze partners te voorzien van de juiste informatie. Aan de voorkant om het juiste beleid te kunnen inrichten, maar ook achteraf om te kijken of het beleid effectief geweest is.'

Regio-analyse

Voorafgaand aan de planvorming voerde Kennispunt Twente een regio-analyse uit en de data uit die analyse onderbouwen de maatregelen in het nieuwe programma. Irene Welten: 'De regio-analyse bevat zowel cijfers als kwalitatieve informatie om alle partners te voeden en om onderbouwde keuzes te maken. Er is bijvoorbeeld gekeken naar het percentage vsv'ers uitgesplitst op schoolniveau. Dan zie je dat in Twente het percentage bij de entree-opleidingen vrij hoog ligt en in niveau 4 veel lager. Maar kijk je naar de absolute aantallen dan is het juist omgekeerd aangezien de groep studenten in mbo-4 veel groter is. Op basis van de percentages zou je dus andere maatregelen kunnen treffen dan op basis van de absolute aantallen. Dat is interessant om mee te nemen.'

Het regionaal programma is nu ingediend en de komende tijd wil het programmateam zich richten op twee pijlers. Irene Welten: 'Monitoring – dat is een instrument om bij te kunnen sturen waar nodig. Zitten we nog

'Wat zou er gebeurd zijn als de interventie er niet was?'

in lijn met de doelen? Met monitoring kun je echter nog niet veel zeggen over de effectiviteit van je programma. Je kunt monitoren dat er een dalende lijn is in het aantal vsv'ers maar niet of dat een gevolg is van de getroffen maatregel. De tweede pijler is daarom meer zicht te krijgen op de effectiviteit van de getroffen maatregelen. Wat dragen die bij aan de doelen die we stellen? Dat is een complexe vraag waar we met elkaar een antwoord op proberen te krijgen.'

Verandering in stapjes

Om dat antwoord te vinden, wordt gezamenlijk een theory of change (zie kader) ontwikkeld, vertelt Monique Kwakman. 'Bij deze manier van werken deel je de verandering die je wil bewerkstelligen op in stapjes. Je wil meer schoolsucces, welke factoren hebben daarmee te maken en hoe hangen die factoren samen? Dat zijn de vragen die we met elkaar stapsgewijs beantwoorden.'

Irene Welten: 'We willen de stappen goed inzichtelijk maken. Dat is voorwaardelijk om te kunnen monitoren of je op de goede weg zit. Als je de stapjes niet op papier zet en de aannames niet expliciet maakt, kan het best zijn dat je doet wat je beoogde, maar dat je geen rekening hebt gehouden met andere factoren die van invloed zijn. Of dat je tussendoor stappen zet die niet zijn afgesproken, waardoor je ook niet het gestelde doel bereikt. We gaan sessies organiseren waarvoor we betrokkenen bij een maatregel uitnodigen. Eerst formuleren we welk maatschappelijk probleem we met de maatregel

'Data staan niet op zichzelf, maar zijn dienend aan de ontwikkeling van jongeren'

'Welk maatschappelijk probleem willen we oplossen en wat is de impact die we willen maken?'

willen oplossen en wat de impact is die we willen maken. Vervolgens schrijven we aan de ene kant op welke activiteiten er ondernomen worden en aan de andere kant noteren we de beoogde doelen. Veel staat al op papier, maar het is nog niet zo concreet bij elkaar gezet. En dat is nodig voor een goede evaluatie of monitoring.'

Data duiden

Data zijn ongelooflijk belangrijk bij het terugdringen van voortijdig schoolverlaten, maar aan alleen data heb je niet voldoende, zeggen beide dames. Irene Welten: 'Het gaat om het duiden van de cijfers. Als er ondersteuning wordt geboden aan jongeren die belemmeringen ervaren op verschillende leefgebieden, kun je in de cijfers zien of die ondersteuning effect heeft gehad. Maar de cijfers zeggen niet waarom het effect heeft gehad. Dat kun je alleen achterhalen door aan de jongerencoaches te vragen of ze het beeld dat de cijfers laten zien, herkennen, en door met de jongeren zelf in gesprek te gaan. Dan wordt bijvoorbeeld duidelijk hoe lang het contact geduurd heeft en wat de kwaliteit van het contact was.'

Monique Kwakman: 'Ik ben fan van data, maar wel in combinatie met het goede gesprek. We zijn zo geneigd om aannames te doen en conclusies te trekken en door met data te werken kun je zuiverder kijken naar effecten, naar wat de jongeren echt helpt. In principe is iedereen voor effectiviteit en het goede doen voor jongeren, maar wat de rol van data hierin is, is nog spannend. Het is belangrijk iedereen hierin mee te nemen en voldoende ruimte te laten voor het eigen verhaal van de professionals dat misschien niet in data uit te drukken is. Je komt aan de professionaliteit van mensen. Ze doen hun werk met enorme betrokkenheid en een warm hart voor jongeren en dat heeft lange tijd haaks gestaan op het werken met data. Een van de opbrengsten van het proces in het afgelopen jaar is dat data al een centrale rol hebben gespeeld in het maken van keuzes voor het nieuwe programma. Professionals

zijn daar dus al in meegenomen, maar het gesprek moeten we blijven voeren.'

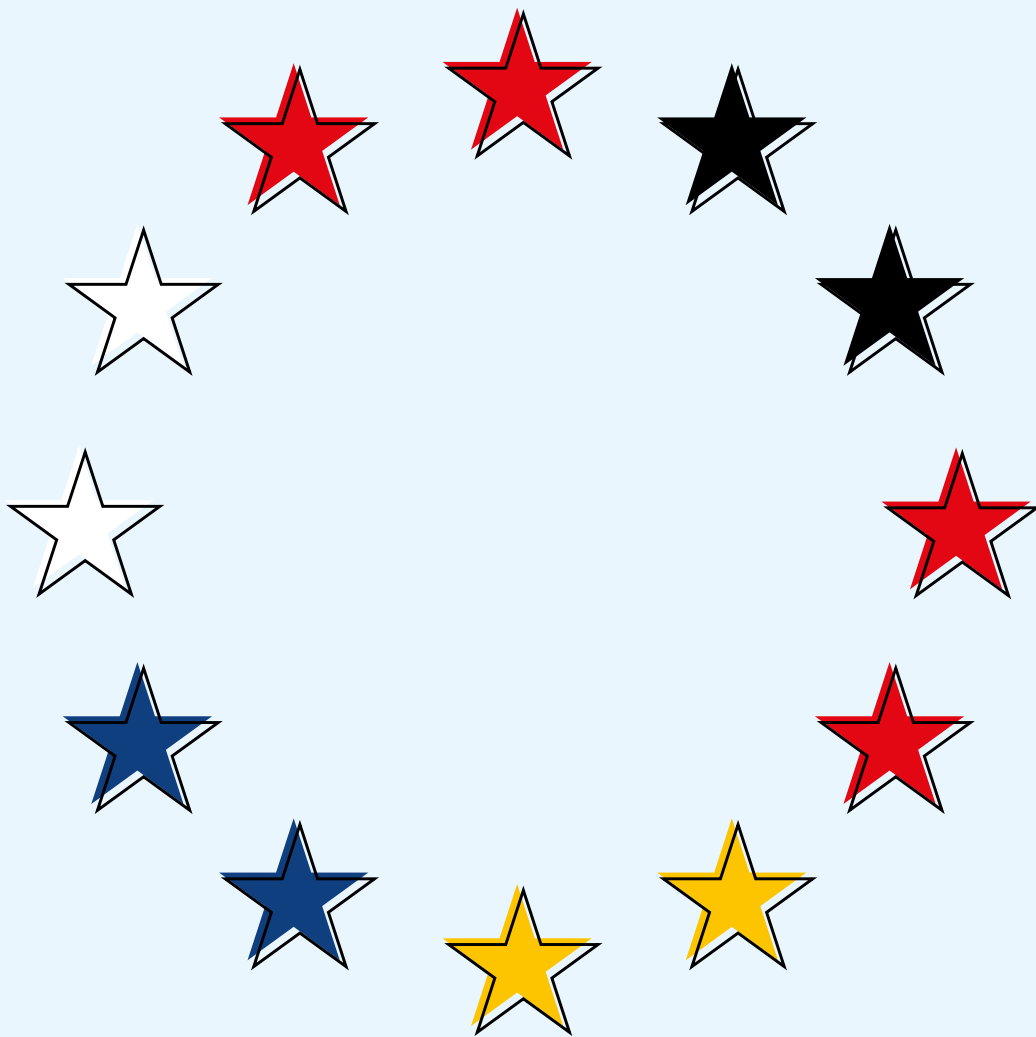
Irene Welten: 'We laten steeds zien dat data niet op zichzelf staan, maar dienend zijn aan de inhoud en aan de ontwikkeling van jongeren. De gegevens die we ophalen moeten een plek krijgen in een lerende cyclus waarin we er met elkaar naar kijken. Je hebt elkaar nodig om de cijfers te duiden. Data zijn niet een instrument om mensen op af te rekenen. Die houding is heel belangrijk.' Monique Kwakman: 'Integendeel, het helpt juist positief. Als iets succesvol is, hoe komt dit nu? Dat is belangrijk om te weten.' 🍷

Scan de code voor meer informatie over de Twentse Belofte

Theory of change

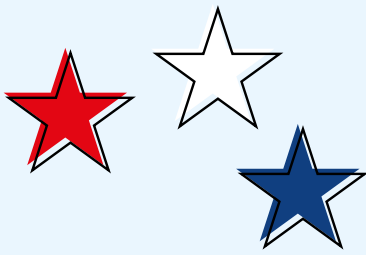
Een theory of change of veranderings-theorie is een expliciete theorie over hoe en waarom men denkt dat sociaal beleid of programma-activiteiten leiden tot resultaten en impact. Een theory of change wordt gebruikt bij het ontwerpen en evalueren van programma's op diverse beleidsterreinen.

Grensoverschrijdend schoolverzuim

Op zoek naar 'meer huis voor hun geld' of soms ook bewust 'grijs gebied', steken al jaren Nederlanders de grens met Duitsland over. Juist ook gezinnen met kinderen. In diverse steden en dorpen vlak over de grens zijn er inmiddels bijna volledig 'Nederlandse' wijken. Veel van de kinderen volgen onderwijs in Nederland. Van Vaals tot aan Winschoten levert dat uitdagingen op voor scholen. Want bij wie klop je aan als een leerling verzuimt?

Tekst Menno Kouveld

Lotte van der Laan-de Kruijff weet er alles van. Niet alleen is ze ervaringsdeskundige – ze woont zelf n t over de grens in Duitsland en heeft kinderen die in Nederland naar school gaan –  ok is ze als leerrechtconsulent al jaren werkzaam in diverse grensregio's. Overal komt ze dezelfde problematiek tegen: scholen die vastlopen met leerlingen die in Duitsland wonen en bij wie sprake is van (problematisch) schoolverzuim.

Bij een recente bijeenkomst in het kader van de Lokale educatieve agenda (Lea) in Montferland waar twaalf middelbare scholen aanwezig waren, was het de eerste vraag die aan bod kwam, herinnert Lotte Van der Laan-de Kruijff zich. Ook beleidsmedewerkers van gemeenten in de grensregio's komen regelmatig bij haar op de lijn. 'Alleen al in de afgelopen twee maanden heb ik vragen gekregen over zo'n 70 leerlingen.' Via de Flexpool Leerplicht heb ik hierover contact gezocht met Marie-José Versteeg. Die deelde mijn zorgen. 'Je hebt het wel over kinderen en jongeren', zegt Marie-José Versteeg. 'Daarom zijn we ook in gesprek gegaan binnen de Euregio (grensoverschrijdend samenwerkingsverband – red.)'

Ontheffing

Wat ze daar onder meer bespraken is de kern van het probleem: een leerling die in Duitsland woont, gaat normaal gesproken ook in Duitsland naar school. Maar er is een uitzondering mogelijk. Ouders kunnen onder voorwaarden een ontheffing¹ krijgen om hun kind onderwijs te laten volgen op een Nederlandse school. Die ontheffing moeten ze aanvragen bij het Schulamt, de Duitse evenknie van de afdeling leerplicht. En dat doen veel ouders dus. Prima geregeld zou je zeggen. En dat is ook zo, t tdat er sprake is van verzuim.

Veel (vo-)scholen hebben vaste contactpersonen bij leerplicht en/of een leerplichtambtenaar die een of meer

dagdelen op school aanwezig is. Bij verzuim is de woonplaats van de leerling bepalend voor wie het verzuim oppakt. Het is begrijpelijk dat een school bij verzuim van een leerling die in Duitsland woont hulp zoekt bij de vaste contactpersoon van leerplicht in Nederland. Wat die er vervolgens mee doet is verschillend. Als het gaat om beginnend verzuim wil een leerplichtambtenaar soms nog wel een waarschuwingsgesprekje voeren met een leerling. Maar als het verzuim aanhoudt, erger wordt of als er opvallend veel ziekteverzuim is, dan 'kan leerplicht er niets mee'. Wat formeel klopt.

Hoe voorkomen we dat deze jongeren tussen wal en schip terecht komen? Juist door gebruik te maken van de ontheffing, want die heeft namelijk als belangrijke voorwaarde dat er sprake is van geregeld schoolbezoek. Gebeurt dat niet dan kan de ontheffing worden ingetrokken. Maar dan moet het verzuim wel worden gemeld bij het Schulamt. En daar zit een aantal dingen in de weg weet Lotte Van der Laan-de Kruijff. 'In Duitsland is alles wat formeler georganiseerd, waardoor het soms moeite kost om erachter te komen bij wie je precies terecht kunt. Ook zijn er wel wat regionale uitvoeringsverschillen. En de taal kan een drempel zijn.'

'In de afgelopen twee maanden heb ik vragen gekregen over zo'n 70 leerlingen'

In de praktijk

Om deze obstakels te verkleinen heeft gemeente Enschede sinds enkele jaren een werkwijze vastgelegd. Leerplichtambtenaar Melvin Stoppel vertelt hoe dat is gegaan: 'Samen met Duitse collega's hebben we het probleem besproken en aan elkaar uitgelegd hoe we aan beide zijden van de grens omgaan met schoolverzuim.' Uiteindelijk heeft dat geleid tot afspraken die gelden voor het

hele administratieve gebied waar 'hun' Duitse grensplaatsen onder vallen. Naast uitleg van de stappen die een school kan/moet zetten bevat de werkwijze contactinformatie van het Duitse Schulamt.

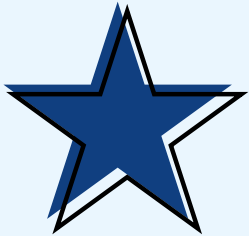
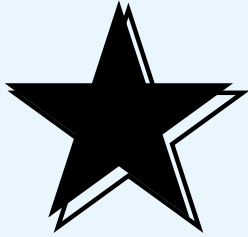
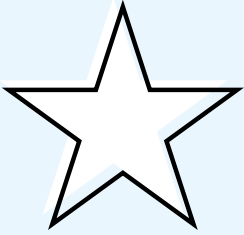
Daarmee is een belangrijk obstakel getackeld. Toch zijn er ook andere drempels. Verschil in aanpak van hardnekkig ongeoorloofd verzuim tussen Duitsland en Nederland bijvoorbeeld. 'Handhaving in Duitsland is streng', zegt Lotte Van der Laan-de Kruijff. Als voorbeeld geeft ze een school die verzuim meldde bij het Schulamt. 'Nog dezelfde dag stonden ze bij het gezin op de stoep. Daar schrok de school weer van.' Net als de ouders waarschijnlijk. Wat doet dat met de relatie met school? 'Veel ouders hebben ook geen idee. Die denken dat ze met de ontheffing klaar zijn. Of ze maken er zelfs misbruik van. Dat komt ook voor. Dan gaan ze twee weken op vakantie met het idee, ze kunnen me toch niets maken.'

Topje van de ijsberg?

Exacte getallen over leerlingen die in Duitsland wonen en verzuimen op Nederlandse scholen zijn er op dit moment niet. Meerdere scholen die benaderd zijn voor dit artikel, spreken van 5 tot 10 leerlingen per jaar bij wie deze problematiek speelt. Met enkele honderden scholen in de grensregio's kunnen aantallen behoorlijk oplopen. In 2022 onderzocht KBA Nijmegen al hoe veel scholen in de grensregio te maken hebben met verzuimende leerlingen uit Duitsland. De 114 scholen die meewerkten aan het onderzoek gaven aan dat bij 23 procent van de in Duitsland wonende leerlingen sprake is van problematisch verzuim en/of uitval. Achterliggende problematiek speelt nadrukkelijk een rol.

¹ Hoe deze procedure is ingericht, kan per deelstaat verschillen.

*'Prima geregeld,
tòtdat er sprake is
van verzuim'*

Ook bij alle vragen die bij Lotte Van der Laan-de Kruif belanden is er sprake van zorgen over veelvuldig verzuim. Soms is er al jaren sprake van problematiek. Volgens haar zijn er eigenlijk drie groepen ouders: 'Je hebt ouders die niet goed weten waar ze aan zijn begonnen, ouders die bewust het grijze gebied opzoeken en ouders waarvan het kind in principe gewoon naar school gaat.' Toch kunnen ook bij die laatste groep problemen ontstaan. Bijvoorbeeld als er vermoedens zijn van een leerstoornis en interventies door school onvoldoende effect hebben. Wie regelt dan een onderzoek? En wat te denken van zorgen over de thuissituatie. Alleen kinderen die in Nederland verblijven kunnen in aanmerking komen voor jeugdhulp vanuit de Nederlandse Jeugdwet.

Jeugdzorg in Duitsland

Helga Wynhoff werkt bij de afdeling Jeugd en Familie van Stadt Kleve. Zij heeft in het verleden regelmatig contact gehad over grensoverschrijdend schoolverzuim met medewerkers van de regio Nijmegen en van Jeugdzorg Gelderland. Ze legt uit dat de route bij zorgen over (de thuissituatie van) een jongere loopt via het Jugendamt. 'Jeugdzorg is een taak van het gemeentelijke Jugendamt. Voor kleinere gemeenten is er een centrumgemeente (Kreis) die de taken uitvoert. Het Jugendamt is verantwoordelijk voor de kinderen en jongeren die binnen het gebied van de (centrum)gemeente wonen, en het aanspreekpunt voor scholen.' Net als in Nederland reikt het instrumentarium van vrijwillige vormen van hulp tot aan jeugdbeschermingsmaatregelen (na tussenkomst van de rechter).

Wanneer scholen contact opnemen met het Jugendamt, helpt het volgens Helga Wynhoff om de problematiek te beschrijven en aan te geven wat al is gedaan. Bij voorkeur in het Duits. 'Dat voorkomt misverstanden.' Vertaalssoftware kan helpen als je per mail een melding wilt doen. Een collega die het Duits goed beheerst, biedt soms uitkomst. En bij het Schulamt of Jugendamt spreken medewerkers soms ook Nederlands. Er zijn vanuit het Jugendamt allerlei vormen van hulp mogelijk, maar om dat te organiseren op een Nederlandse school of ten minste in het Nederlands, dat lijkt nog een brug te ver. Het kan een reden zijn om zorg te mijden.

*'Soms is er
al jaren sprake van
problematiek'*

Structurele oplossingen

Scholen en ook sommige gemeenten proberen ondertussen problemen te voorkomen door middel van voorlichting. Een folder voor ouders die naar Duitsland gaan verhuizen of daar al wonen, uitleg op de website over de kaders van de Jeugdwet in deze situatie. En dan zijn er ook nog de Grensinfopunten (GIP) waar ouders die emigreren naar Duitsland informatie kunnen krijgen over tal van onderwerpen. Welke rol kunnen die eventueel spelen bij de voorlichting over grensoverschrijdend schoolverzuim?

Een van de aanbevelingen uit het eerdergenoemde KBA-onderzoek was een handboek te maken, met een heldere uitleg van de mogelijkheden en beperkingen, en de wet- en regelgeving aan beide kanten van de grens. Ingrado zet daarin nu, in samenwerking met de Euregio Rijn-Waal, een eerste stap met een inventarisatie van actuele knelpunten en kansrijke werkwijzen. Die samenwerking is volgens Lotte van der Laan-de Kruif en Marie-José Versteeg nodig om verdere stappen te kunnen zetten. Een sluitende aanpak kost volgens hen tijd. 'Je moet daarom ook kijken wat er al wel kan', zegt Marie-José Versteeg. 'Iedere jongere die je helpt is er een.' Bovendien keert volgens Lotte van der Laan-de Kruif een deel van de jongeren op enig moment weer terug naar Nederland en naar onze systemen. 'Dan wil je niet dat iemand jarenlang in 'grijs gebied' heeft gezeten met allerlei problemen.' 🍷

Herken je dit vraagstuk en kom je er niet mee verder? Of heb je juist een goede werkwijze die je wilt delen? We horen het graag! Neem contact op via info@ingrado.nl.

JIMMY'S

**SAMEN MET JONGEREN,
VAN SCHOOL NAAR
DUURZAAM WERK**

Jongerenparticipatie

Beleid vóór jongeren, maak je mét jongeren

De wet Van school naar duurzaam werk stelt expliciet dat jongeren betrokken moeten worden bij de uitvoering van het regionaal vsv-programma. Menige regio breekt zich het hoofd over deze opdracht. Want hoe doe je dat goed en kom je verder dan een pizza-sessie? De regio's Groningen en Noord-Drenthe belegden die opdracht bij Jimmy's, expert in jongerenparticipatie. Al tijdens de totstandkoming van het regionaal programma werden jongeren actief benaderd. Een gesprek met de regiocoördinator van de arbeidsmarktregio en een projectleider van Jimmy's.

Tekst: Yolenthe van der Ree **Illustratie** Jimmy's

*'In de wet staat
dat je jongeren
moet betrekken,
maar niet hóe'*

Werk in Zicht is het samenwerkingsverband van de arbeidsmarktregio Groningen en Noord-Drenthe. Als regiocoördinator is Stefan de Vries onder meer verantwoordelijk voor de aanpak jeugdwerkloosheid. Met de inwerkingtreding van de wet Van school naar duurzaam werk is de voorbereiding van het regionaal programma voortijdig schoolverlaten ook bij hem belegd.

Opdracht

Stefan de Vries: 'We zijn bij alle betrokken partijen geweest om input op te halen voor het programma. Welke maatregelen moeten we treffen? Op welke thema's moeten we actie organiseren? Jongerenparticipatie is daar een van. De tijd om het regionaal programma te formuleren was krap. Samen met de coördinator van de Doorstroompunt-regio boog ik me over de vraag hoe we de input van jongeren zo snel en zo goed mogelijk konden ophalen. We kwamen terecht bij Jimmy's met wie we al langer samenwerken en konden snel afspraken maken. Zij staan in verbinding met de jongeren, hebben een enorm netwerk en hanteren een methodiek die zijn vruchten heeft afgeworpen.'

De opdracht luidde met jongeren in gesprek te gaan over de activiteiten en trajecten die in het regionaal programma staan. En over de vraag hoe zij tijdens de uitvoering van het programma betrokken willen zijn en blijven. Doel is om betrokkenheid te realiseren tijdens de looptijd van het programma. De opbrengst van de gesprekken hebben we vertaald naar plannen voor de toekomst en voor de monitoring. De evaluatie hebben we geborgd in het kwaliteitskader waardoor jongeren altijd op dezelfde manier

bevraagd zullen worden over wat zij van een traject vonden.'

Ik ben nog met de Doorstroompunten in gesprek over de vervolgoopdracht aan Jimmy's. De intentie is de input van jongeren te blijven ophalen tijdens de uitvoering van het programma en de samenwerking. Niet omdat het moet, maar omdat het belangrijk is. Het gaat tenslotte over hen.'

'Help ons jongeren te betrekken bij het regionale vsv-programma'

Zo luidde de opdracht die Jimmy's kreeg. Jimmy's bestaat 15 jaar, is gestart in Groningen en werkt door heel Nederland. Jimmy's pakt vragen op van overheden en bedrijfsleven rond jongerenparticipatie. Uitgangspunt is dat beleid dat vóór jongeren wordt gemaakt ook mét hen wordt gemaakt. Romy Misran is projectleider bij Jimmy's in Groningen en ging aan de slag met de vraag van Werk in Zicht. Zij vindt het mooi dat de regio zich tot hen wendt. 'In de wet Van school naar duurzaam werk staat dat je jongeren moet betrekken, maar niet hóe.'

Brede groep

'De groep dien we voor deze opdracht samenstelden is vrij breed: jongeren die aan het werk zijn met en zonder startkwalificatie, jongeren die in een tijdelijke baan zitten, jongeren met een participatiebaan, jongeren die vrijwilligerswerk doen of in de bijstand zitten. We wilden veel geluiden horen en van jongeren uit de hele regio Groningen en Noord-Drenthe. Dat is gelukt. Jongeren kwamen uit onze eigen community maar ook via de doorstroomcoaches, het

Het advies van Jimmy's voor de regio

De gesprekken leverden een advies op aan de hand van een aantal thema's.

Het leven is geen rechte lijn - Een effectieve aanpak erkent dat deze rechte lijn niet bestaat en biedt de flexibiliteit die nodig is om echt aan te sluiten bij de leefwereld van jongeren.

Succes is meer dan een baan - Voor jongeren betekent 'duurzaam werk' een baan die hen in staat stelt een goed en zinvol leven te leiden.

"Een goede baan? Dat is voor mij dat ik op zondagavond geen knoop in mijn maag heb. Dat ik genoeg verdien om mijn huur te betalen, maar ook nog energie over heb om mijn vrienden te zien."

Wat echt werkt

1. De kracht van de persoonlijke klik

De absolute succesfactor is de persoonlijke relatie met een begeleider.

"Mijn begeleider was de eerste die gewoon vroeg: 'Hoe gaat het écht met je?' en niet meteen begon over welke vacatures er waren. Toen pas durfde ik te vertellen dat het thuis niet goed ging."

2. Praktijk boven theorie

Leren door te doen. Stages, meeloopdagen en werkervaringsplekken zijn voor jongeren vele malen waardevoller dan tests en gesprekken in een kantoor.

3. Welzijn als basis

Eerst een stevige basis, dan pas bouwen aan een carrière. Voor veel jongeren

is werk niet de eerste, maar de laatste stap. Zonder stabiliteit op basisleefgebieden als support, wonen, inkomen, een volwassene om op terug te vallen en mentale gezondheid (de 'Big 5') is er simpelweg geen ruimte om te focussen op een duurzame toekomst.

Wat juist niet werkt

Jongeren zijn helder over wat niet werkt. Ze noemen standaardtrajecten die geen rekening houden met de unieke situatie van de jongere. En het plotseling stoppen van de begeleiding zodra een baan is gevonden of de jongere weer op school zit, terwijl de nazorg juist dan essentieel is.

jeugdwerk en het onderwijs. We spraken 20 jongeren een op een, ongeveer een uur à anderhalf uur per persoon. Op een gegeven moment gingen we rode draden zien in de gesprekken. De jongeren waren heel open, de gesprekken gingen helemaal niet alleen over school of over werk. Al snel kwam de hele big five voorbij, de vijf voorwaarden voor een stabiel en zelfstandig leven.'

Jongeren zijn enorm gemotiveerd blijvend een bijdrage te leveren, vertelt Romy. 'Belangrijkste drijfveer is te helpen het voor andere jongeren beter te maken. Ze willen niet alleen achteraf hun mening geven, maar juist vanaf het begin betrokken zijn, meedenken en meebouwen. Hier koppelden zij drie voorwaarden aan: 1) Laat zien wat er met onze input gebeurt. 2) Behandel ons als de experts die we zijn. Luister oprecht naar ons perspectief en zorg voor een gelijkwaardige samenwerking. 3) De inzet van jongeren is waardevol en verdient erkenning. Een eerlijke financiële vergoeding is hier een belangrijk onderdeel van. Het professionaliseert hun rol en laat zien dat hun expertise serieus wordt genomen.'

Lundy-model

Binnen het werk van Jimmy's speelt het Lundy-model voor kinder- en jongerenparticipatie een belangrijke rol.

Romy: 'Dit model is gebaseerd op vier kernvariabelen: Ruimte (jongeren moeten een veilige, inclusieve gelegenheid krijgen om hun mening te geven), stem (jongeren moeten ondersteund worden om hun mening te formuleren en uit te drukken), publiek (hun mening moet worden gehoord door de juiste mensen) en invloed (er moet rekening worden gehouden met hun mening en duidelijk worden gemaakt wat ermee is gedaan).'

Romy plakt deze variabelen vervolgens op de participatie voor het regionaal vsv-programma:

Ruimte – we hielden een op een interviews op een veilige, laagdrempelige plek zodat er ruimte was voor alle kwetsbaarheden.

Stem – we hebben een beroep gedaan op de ervaringskennis van de jongeren.

Publiek – we hebben inspiratiesessies gehouden voor groepen professionals waar we onze inzichten gedeeld hebben.

Invloed – wat we ophalen moet op de een of andere manier landen in het plan.'

Scan de code voor meer informatie over en inspiratie van Jimmy's

*Jongeren
zijn enorm
gemotiveerd
blijvend een
bijdrage te
leveren'*

A diverse group of young people, including a young man in a blue jacket in the foreground, smiling and looking towards the camera. The background shows other young people, some slightly out of focus, creating a sense of a community or group. The overall mood is positive and hopeful.

**Blijven
zoeken naar
wat wél kan:
samen werken aan
kansen voor amv's**

Voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen (amv's) is school vaak de enige stabiele factor in een leven vol onzekerheden. Tegelijkertijd staat juist die schoolgang onder druk. Hoe kunnen professionals bijdragen aan een succesvolle schoolgang? We vroegen het onderzoeker en adviseur Eva Klooster en bezochten twee praktijkvoorbeelden.

Tekst Eveline aan de Wiel **Beeld** Getty Images

Lange vluchtroutes, jaren zonder onderwijs, psychische belasting en voortdurende verhuizingen binnen de opvang maken het voor veel jongeren moeilijk om ritme en motivatie vast te houden. Volgens Eva Klooster, onderzoeker en adviseur bij LOWAN, vraagt dat om een fundamenteel andere blik van professionals rondom deze jongeren. 'Er wordt vaak gezocht naar dé oplossing', zegt zij. 'Maar die is er niet. Wat het verschil maakt, is de mate waarin professionals elkaar weten te vinden en vanuit dezelfde uitgangspunten werken.'

Wie met alleenstaande minderjarige vluchtelingen werkt, ziet een doelgroep die op meerdere fronten onder druk staat. Veel jongeren die nu in Nederland aankomen, hebben al lange tijd geen onderwijs gevolgd. Sommigen zijn al sinds hun elfde niet naar school geweest. Tijdens hun vlucht hebben zij gewerkt, lange periodes in onzekerheid geleefd en vaak traumatische ervaringen opgedaan. De achtergrond verschilt per herkomstgroep. Syrische jongeren verbleven vaak langere tijd in Turkije voordat zij doorreisden, terwijl veel Eritrese jongeren via Libië vluchten, een route die bekendstaat om ernstige misstanden. Wat zij onderweg

meemaken, werkt door in hun concentratie, gedrag en belastbaarheid op school.

Geen vangnet

Ook na aankomst blijft stabiliteit vaak uit. Jongeren verhuizen regelmatig tussen opvanglocaties en moeten telkens opnieuw beginnen op een nieuwe plek. Van jongeren die al zo lang onderweg zijn geweest, vraagt dat veel veerkracht. Juist daarom krijgt school een bijzondere betekenis: als plek voor structuur, sociale contacten en houvast.

Op ISK Het Erasmus in Almelo herkennen ze dat beeld onmiddellijk. De school telt momenteel ongeveer driehonderd leerlingen en ziet de samenstelling van de groepen voortdurend veranderen. Tot voor kort verbleef een grote groep amv-jongens in een COA-locatie in Wierden. Wat deze jongeren volgens ondersteuningscoördinator Esther Dijkgraaf vooral typeerde, was het ontbreken van een stabiel vangnet. Veel jongens woonden met meerdere leeftijdgenoten samen in een chalet en moesten daar alles zelf regelen: slapen, koken en huiswerk maken. Toezicht was er beperkt. 'Dan is school misschien wel de enige plek waar structuur is', zegt zij.

Teamleider Janneke Tuin ziet hoe groot de invloed van de leefomgeving kan zijn.

'Jongeren trekken sterk met elkaar op. Als één jongere besluit niet naar school te gaan, volgt de rest soms ook. En waar bij andere leerlingen ouders 's ochtends de regie nemen, ontbreekt die sturing hier. Daar komt de druk vanuit het thuisland vaak nog bij. Veel jongeren voelen verantwoordelijkheid om geld te verdienen voor familieleden die achterbleven. Als procedures lang duren en perspectief onzeker blijft, kan de motivatie voor school snel afnemen.'

School als beschermende factor

Juist in die context is schooldeelname van groot belang. In discussies over deze doelgroep klinkt soms de gedachte dat eerst zorg nodig is voordat onderwijs kan starten. In de praktijk ziet Eva Klooster dat schoolgang vaak juist stabiliserend werkt. 'Voor een groot deel van de jongeren is naar school gaan helpend', zegt zij. 'Ritme, sociale contacten en positieve ervaringen zijn essentieel. Niet naar school gaan is zelden de oplossing.'

Wanneer jongeren uit beeld raken, nemen de risico's toe. Lange dagen zonder structuur, veel tijd online, weinig toezicht en de verleiding van 'snel geld' kunnen ertoe leiden dat jongeren verder afglijden. Voor leerplichtprofessionals betekent dit dat hun rol verder gaat dan alleen handhaven. Vroege betrokkenheid en goede samenwerking met school zijn cruciaal om jongeren aangehaakt te houden.

In Almelo is die samenwerking bewust stevig georganiseerd. De ISK werkt met één vaste leerplichtambtenaar voor leerlingen uit

Jongeren moeten zich gezien voelen voordat zij openstaan voor begeleiding of correctie'

'Wat heeft deze leerling nodig om weer aan te sluiten?'

meerdere gemeenten. Daarmee voorkomt de school dat verschillende werkwijzen door elkaar gaan lopen, iets wat bij deze doelgroep snel voor verwarring kan zorgen. 'We hebben leerlingen uit zeven of acht gemeenten', zegt Janneke Tuin. 'Als iedereen zijn eigen aanpak heeft, wordt het voor deze jongeren onduidelijk. Het helpt ook dat de leerplichtambtenaar Arabisch spreekt: daardoor ontstaat sneller vertrouwen en zijn culturele verschillen beter te overbruggen.'

In de klas merken ze direct het verschil. Leerlingen vergelijken onderling waarom de één een brief krijgt en de ander een gesprek. Met één vaste partner ontstaat meer eenduidigheid, maar volgens de school zit de grootste winst in de manier van samenwerken. 'Onze leerplichtambtenaar kijkt echt mee', zegt Janneke. 'Niet alleen: welke maatregel hoort hierbij, maar vooral: wat heeft deze leerling nodig om weer aan te sluiten?'

Relatie en realisme

De aanpak in Almelo begint vrijwel altijd bij relatieopbouw. Dat geldt voor docenten, maar nadrukkelijk ook voor leerplicht. Jongeren moeten zich gezien voelen voordat zij openstaan voor begeleiding of correctie. Preventieve gesprekken spelen daarbij een belangrijke rol. Leerplicht sluit vroeg aan, legt uit wat leerrecht betekent en bespreekt de verwachtingen. Daardoor ontstaat minder snel escalatie wanneer verzuim oploopt.

Die gezamenlijke lijn vertaalt zich ook in maatwerk waar nodig. Soms vraagt de situatie om flexibiliteit om een leerling aanhaakt te houden. Zo vertelt Esther Dijkgraaf voor een jongen die tijdens zijn vlucht in een martelkamp had gezeten. Zijn lichaam zat vol littekens en vooral bij kou had hij veel pijn. 'In overleg met leerplicht hebben

we afgesproken dat hij later mocht starten als het erg koud was', zegt zij. 'Dan had hij 's ochtends de tijd om eerst zijn littekens te verzorgen. Hij kwam wel naar school, en daar gaat het uiteindelijk om.'

Het voorbeeld laat zien hoe school en leerplicht samen zoeken naar haalbare stappen zonder het doel van schooldeelname los te laten. Die gezamenlijke blik komt ook terug in de aanwezigheidsdoelen. De school stuurt samen met leerplicht op een norm van tachtig procent aanwezigheid. Dat is een bewuste keuze, benadrukt Janneke. Voor veel amv's is een hogere norm in de praktijk niet altijd direct haalbaar. 'We zien dat als een leerling van vijftig naar tachtig procent gaat, dat enorme vooruitgang is', zegt zij. 'Maar dan moet je daar samen achter staan.'

De aanwezigheid wordt structureel gemonitord door een schoolaanwezigheidsteam dat elke twee weken de cijfers analyseert en acties inzet. Die combinatie van duidelijke verwachtingen en realistische doelen helpt om jongeren stap voor stap vooruit te krijgen.

Investeren aan de voorkant

Een belangrijke les uit Almelo is het belang van een snelle start. Toen bleek dat er soms weken zaten tussen aankomst in de opvang en de eerste schooldag, zag de school jongeren in die tussenperiode afhaken. Samen met het COA ontwikkelde Het Erasmus daarom 'een krachtige start'. Nieuwe leerlingen beginnen al op de opvanglocatie met een basisprogramma van taal, rekenen en activiteiten, zodat er direct dagstructuur ontstaat. De samenwerking met het COA is daarbij essentieel: doordat school en opvang vanaf het begin goed op elkaar aansluiten, ontstaat sneller structuur voor jongeren die net in Nederland zijn aangekomen. 'Je moet aan de voorkant investeren', zegt Janneke. 'Als je pas reageert als iemand al weken wegblijft, ben je vaak te laat.' Volgens Eva sluit dit nauw aan bij wat landelijk zichtbaar is. Alles wat vroeg gebeurt (ritme bieden, verwachtingen verduidelijken, contact maken) werkt preventief en vergroot de kans dat jongeren aangehaakt blijven.

De samenwerking in Almelo reikt verder dan school en leerplicht alleen. Elke zes tot acht weken vindt overleg plaats met het COA, Nidos en andere partners. Signalen worden gedeeld en waar nodig snel

opgepakt. Jongerenwerkers zijn zichtbaar op school én in de wijk en fungeren als ogen en oren buiten de schoolmuren. 'Zij zien dingen die wij niet zien', zegt Esther Dijkgraaf. 'En andersom.'

Samen het verschil maken

Werken met amv's vraagt veel van professionals, zowel in het onderwijs als bij leerplicht. Nieuwe teamleden moeten vaak wennen aan de intensiteit van de verhalen en de onvoorspelbaarheid van de doelgroep. Volgens Esther moet je hier bewust voor kiezen. Het vraagt meer dan alleen je formele rol uitvoeren. Janneke Tuin benadrukt hoe belangrijk het is dat professionals hun betrokkenheid combineren met professionele afstand. Hoofd en hart moeten samen optrekken. Alleen vanuit regels red je het niet, maar alleen vanuit betrokkenheid evenmin.

Voor leerplichtprofessionals ligt hier een duidelijke opdracht. Nabijheid, kennis van de doelgroep en structurele samenwerking met school en opvang blijken bepalend om jongeren in beeld te houden. Eva Klooster ziet dat vaste modellen daarbij minder belangrijk zijn dan de kwaliteit van de samenwerking. 'Het gaat erom dat professionals elkaar weten te vinden en vanuit dezelfde uitgangspunten werken', zegt zij. 'Dan kun je blijven zoeken naar wat wél kan.' Juist voor alleenstaande minderjarige vluchtelingen, voor wie stabiliteit nooit vanzelfsprekend is, kan die gezamenlijke inzet het verschil maken. 😊

Op de site van LOWAN vind je meer informatie over zorg voor amv's op de ISK. Scan de code.

'Er wordt gezocht naar de oplossing, maar die is er niet'

SamenKansrijk

SamenKansrijk: werken aan vertrouwen en interculturele verbinding

Isaias Ramos en Pyretta Wynia begeleiden jongeren en ondersteunen onderwijsprofessionals, leerplichtambtenaren en doorstroomcoaches die met nieuwkomers werken. In hun initiatief SamenKansrijk combineren zij ervaringskennis, pedagogische expertise en praktische werkvormen om vertrouwen op te bouwen bij jongeren die hun plek in Nederland proberen te vinden. Voor hen vormt verbinding de basis voor ontwikkeling. 'Zonder relatie geen prestatie. Eerst moet er vertrouwen zijn, pas daarna ontstaat ruimte om te leren.'

De samenwerking tussen Isaias en Pyretta ontstond vanuit hun gedeelde ervaring in het werken met jongeren. Isaias brengt ervaringskennis mee als voormalig nieuwkomer en sportcoach. Pyretta heeft een pedagogische achtergrond en werkt binnen de specialistische jeugdhulp in Friesland.

Eigen ervaring

Isaias weet uit eigen ervaring hoe ingrijpend het kan zijn om als kind opnieuw te moeten beginnen in een ander land. Hij werd geboren in Angola en kwam op negenjarige leeftijd naar Nederland. Net als veel jongeren die nu instromen in internationale schakelklassen moest hij zijn weg vinden in een nieuwe taal, een nieuw schoolsysteem en een nieuwe omgeving.

In zijn eigen jeugd speelde sport een belangrijke rol in dat proces. Kickboksen gaf hem structuur, discipline en een manier om spanning kwijt te raken en contact te maken met anderen. Hij groeide later uit tot professioneel kickbokser en behaalde meerdere titels op Europese en nationale kampioenschappen. Inmiddels runt hij een kickboksschool in Leeuwarden, waar hij jongeren traint en begeleidt.

Pyretta Wynia heeft een eigen praktijk in Heerenveen. Vanuit haar praktijk begeleidt zij jongeren en gezinnen en ondersteunt zij scholen bij pedagogische vraagstukken en groepsdynamiek in de klas.

Interculturele verbinding

Vanuit die gedeelde ervaring startten zij in 2023 het initiatief SamenKansrijk. Binnen dat initiatief begeleiden zij jongeren (individueel en in groepen) en verzorgen zij trainingen, presentaties en workshops voor professionals in onderwijs en jeugdhulp. Daarbij richten zij zich nadrukkelijk ook op de professionals rondom jongeren, zoals docenten, mentoren, zorgcoördinatoren, doorstroomcoaches en leerplichtambtenaren.

'Echt contact kan het verschil maken'

In hun trainingen besteden zij veel aandacht aan interculturele verbinding: hoe maak je contact met jongeren met verschillende achtergronden, hoe bouw je vertrouwen op en welke invloed hebben houding en communicatie op het gevoel van veiligheid in de klas? Volgens Pyretta begint dat vaak bij kleine dingen. 'Echt contact maken, interesse tonen of even vragen hoe het gaat kan al verschil maken.'

Veiligheid als basis voor leren

Veel nieuwkomers komen in Nederland aan met ervaringen van langdurige onzekerheid, verlies of stress. Isaias en Pyretta

zien dat regelmatig terug bij jongeren die zij begeleiden. Sommigen zijn voortdurend alert of gespannen, anderen trekken zich juist terug. In zulke situaties heeft leren niet de hoogste prioriteit. Voor professionals die jongeren begeleiden betekent dit dat relatieopbouw geen bijzaak is. Juist wanneer schoolgang onder druk staat of jongeren dreigen uit te vallen, kan investeren in contact helpen om hen weer aan te laten sluiten.

De kracht van beweging

In hun begeleiding combineren Isaias en Pyretta gesprekken, beweging en praktische oefeningen. Sport, en in het bijzonder kickboksen, is daarbij een middel om jongeren te helpen om spanning te reguleren en meer grip te krijgen op hun emoties. Door fysieke oefeningen leren zij hun grenzen herkennen, zich te focussen en beter om te gaan met boosheid of frustratie. Soms zit de verandering in kleine stappen. Een jongere die eerst nauwelijks sprak, durft na verloop van tijd meer te vertellen. Een ander die regelmatig conflicten had op school, leert beter om te gaan met boosheid.

Isaias en Pyretta werken traumasensitief en leren jongeren basisvaardigheden om goed te kunnen integreren in de Nederlandse samenleving. Wanneer jongeren zich gezien voelen, zijn zij eerder bereid om afspraken na te komen en hulp te accepteren. Dat maakt begeleiding op langere termijn vaak effectiever. 'Als je hoofd vol zit, is er weinig ruimte om nieuwe dingen op te nemen', zegt Isaias. 'Dan moet je eerst ruimte creëren.'

Tegelijkertijd benadrukken Isaias en Pyretta dat begrip alleen niet voldoende is. Veel jongeren hebben juist behoefte aan duidelijkheid en voorspelbaarheid. Structuur en heldere verwachtingen kunnen veiligheid geven, mits ze worden gecombineerd met echte betrokkenheid. 'Jonge vluchtelingen hebben geen behoefte aan alleen maar medelijden', zegt Isaias. 'Maar ook niet aan alleen maar hardheid. Het gaat om de balans.'

Meer informatie

10 vragen aan...

Annet Dries

Vicevoorzitter van de PO-Raad

1 Je bent sinds november 2025 vicevoorzitter. Wat was tot dan toe jouw betrokkenheid bij het primair onderwijs?

'Ik heb mijn hele werkzame leven in het primair onderwijs gewerkt. Ik heb de pabo in Rotterdam gedaan. Gestart als leerkracht, schoolleider geweest en daarna schoolbestuurder. Altijd in de stedelijke omgeving van Rotterdam. Een uitdagende, maar ook een hele mooie omgeving om in te werken.'

2 Hoe ervaar je de uitvoering van de huidige Leerplichtwet in de praktijk van het primair onderwijs?

'Met de Leerplichtwet ligt de nadruk veel te veel op ongeoorloofd verzuim. Nu is dat natuurlijk een belangrijk punt van zorg, maar als instrument om de problematiek rond thuiszitters en langdurig verzuim te tackelen is deze wet te smal. Ook als het gaat om leerlingen die niet volledig deelnemen aan het onderwijsprogramma is de huidige wet niet toereikend. Wat mij en de PO-Raad betreft komt er dus niet voor niets een nieuwe wet waarmee we meer zicht hebben op verzuim en het kunnen terugdringen. We steunen dat, al zijn er wel aandachtspunten: scholen verschillen in hun aanpak en we moeten er wel op kunnen rekenen dat daar ruimte voor is.'

3 Hoe verhoudt de leerplicht zich tot het recht op onderwijs?

'Je kunt best zeggen dat kinderen leerrechten hebben en dat ouders of verzorgers en de onderwijssector de plicht hebben die rechten waar te maken. Leerplichtambtenaren zien toe op naleving van de rechten richting ouders/verzorgers en richting het onderwijs. Wij moeten er vanuit de PO-Raad alles aan doen dat er voor ieder kind een passende leeromgeving is: de route naar inclusie. Daar moeten we overigens niet lichtzinnig over doen, want we zijn er nog niet'

4 Hoe kunnen scholen vroegtijdig signaleren van zorgwekkend verzuim herkennen. Wat kan de rol van de leerplichtambtenaar hierin zijn?

'Leerplichtambtenaren komen vaak pas in beeld als leerlingen lang en vermoedelijk ongeoorloofd afwezig zijn. Dat is zonde: ze kunnen veel eerder worden meegenomen. Natuurlijk heeft de leerplichtambtenaar een formele rol, maar ze beschikken vaak over een schat aan kennis waarmee je verzuim kunt voorkomen. Ouders of verzorgers en scholen hebben – net als de ambtenaar zelf natuurlijk – hun rol. Maar het is goed om vervolgens met elkaar te overleggen. Je kunt langdurig verzuim vaak zien aankomen als school. Regelmatig is het een signaal van zorg binnen een gezin of bij een leerling: dan is het goed dat je er snel bij bent. Dat gaat het beste via samenwerking.'

5 Steeds meer kinderen vinden moeilijk een passende onderwijsplek en komen soms (tijdelijk) thuis te zitten of raken uit beeld. Hoe kijk jij naar deze ontwikkeling vanuit het perspectief van leerrecht?

'Dat is zeer zorgwekkend. Iedere thuiszitter is er eentje te veel. We moeten daar snel een scherper beeld van hebben. Maar een beeld alleen is niet toereikend. Een dekkend netwerk van onderwijs is cruciaal. Bij de PO-Raad vragen we momenteel onze leden hoe goed ze hun verzuimbeleid kunnen uitvoeren en hoe wij ze kunnen ondersteunen.'

6 Hoe heb je het rapport van de Onderwijsraad van 15 januari jl. gelezen? Wat kan het primair onderwijs doen om het mentaal welzijn van leerlingen te verbeteren?

'Helaas is het herkenbaar. Onze opdracht is echt breder dan taal en rekenen alleen. Zeker in het funderend onderwijs kun je dat niet genoeg benadrukken. Je moet verder kijken dan de d's en de t's, zeg maar. Een goede pedagogische basis leggen is cruciaal. Daar heeft het onderwijs een goede samenwerking met hulpverleners en specialistische jeugdhulp voor nodig.'

7 Kan de beweging naar schoolaanwezigheid hieraan bijdragen denk jij?

'Zeker. We leveren daar via het Steunpunt Passend Onderwijs onze bijdrage aan. De focus leggen op de aanwezigheid van alle kinderen is een helpende manier van denken, waarbij we het belangrijk vinden dat scholen zelf keuzes kunnen maken welk instrument ze daarbij gebruiken.'

8 Er wordt regelmatig gesproken over verlaging van de leerplicht naar 4 jaar. Vind jij dat nodig? En zo ja, wat zouden hiervan de voordelen zijn?

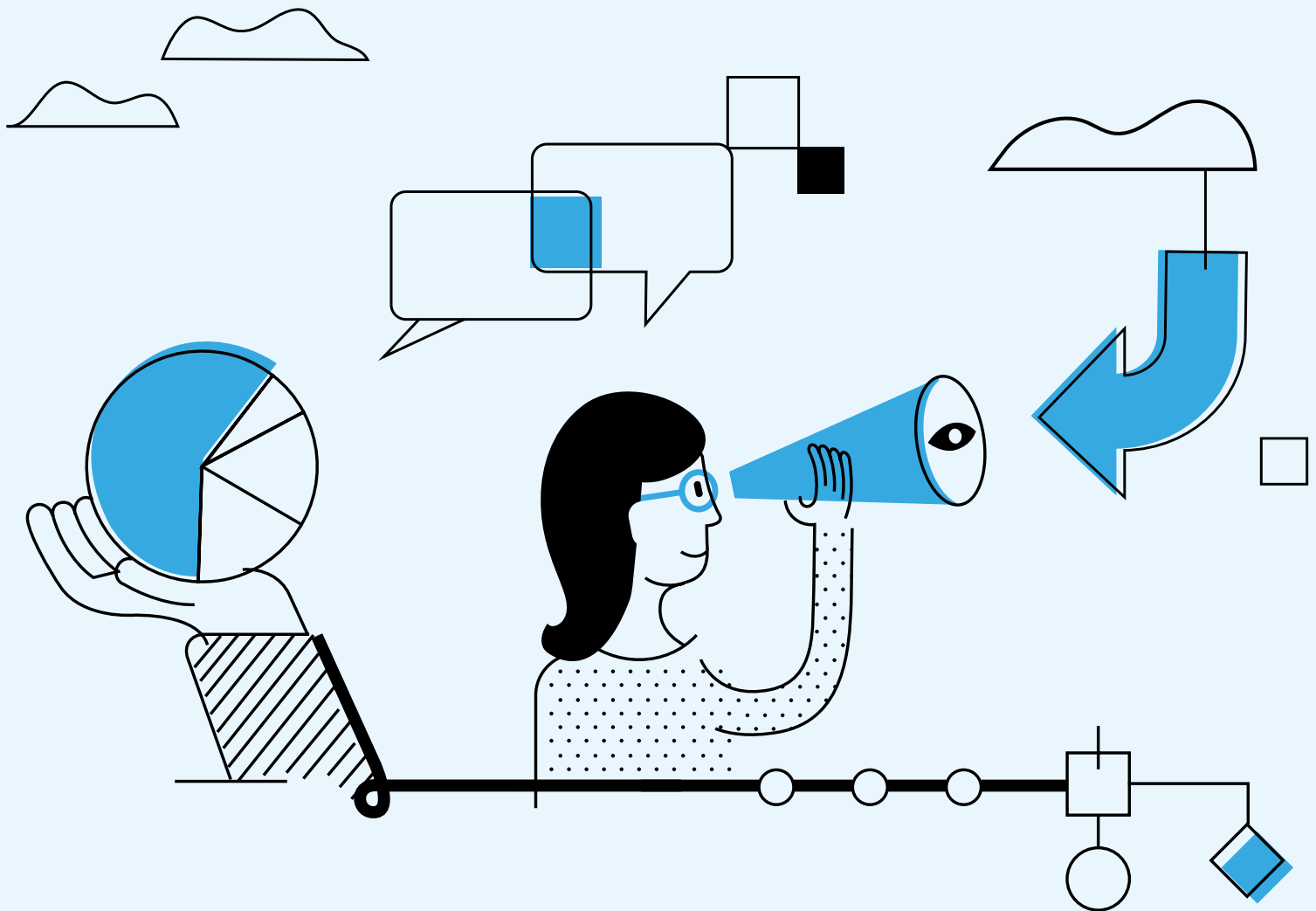
'Vanuit de PO-Raad verwachten we daar eerlijk gezegd niet veel van. Een blik op de statistiek leert ons namelijk dat slechts twee procent van de vierjarigen niet staat ingeschreven bij een school. Dus als je naar vergroting van de kansengelijkheid kijkt is daar maar weinig winst te behalen. We zien meer in het breder toegankelijk maken van de voorschoolse voorzieningen. We baseren ons standpunt overigens op eerdere conclusies van de Onderwijsraad en van het Nederlands Jeugdinstituut als we zeggen dat de voordelen beperkt zullen zijn.'

9 Waar zou Ingrado prioriteit moeten leggen vanuit jouw perspectief?

'Die moet wat mij betreft liggen op de samenwerking met onderwijspartijen, schoolbesturen en scholen, omdat het daar moet gebeuren. Door als gelijkwaardige partners samen op te trekken, begrijp je elkaar beter en voel je beter aan wat wel en niet kan.'

10 Welke vraag stelden we niet en zou je graag beantwoorden?

'Zoals ik al aangaf is veelvuldig en langdurig verzuim bij een leerling altijd een signaal dat er met het gezin of de leerling iets aan de hand is. De vraag die je zou kunnen stellen is hoe we zorgen dat het netwerk om deze gezinnen wordt versterkt, zodat deze leerling in een vroeg stadium wordt geholpen en langdurig en veelvuldig verzuim wordt voorkomen.' 🍷

Straf als preventie?

In deze rubriek zet een projectleider van Ingrado haar of zijn onderzoeksbril op en kijkt daarmee naar een vraag uit het werkveld van leerplicht en Doorstroompunt. Dit keer laat Marga de Weerd haar licht schijnen over de vraag of er een preventieve werking uitgaat van het strafrecht.

Tekst Marga de Weerd **Illustratie** Welmoet de Graaf

In hoeverre wordt spijbelen voorkomen door het risico van bestraffing? Een van de redenen om een straf te verbinden aan het overtreden van regels, is het idee dat het helpt om die overtreding te voorkomen. Naarmate de kans groter is dat een overtreiding daadwerkelijk bestraft wordt, zal dat beter helpen die overtreding te voorkomen is de aanname. Toch blijkt uit onderzoek dat er bij de motivatie van individuen

om regels te overtreden veel meer zaken een rol spelen dan alleen de pakkans en de zwaarte van een mogelijke straf.

Straf en normen

Of er van straf afschrikking uitgaat is volgens Elffers¹ vooral afhankelijk van hoe een regel zich verhoudt tot de norm van het individu zelf, of van de normen van mensen uit de omgeving. Hij legt dat uit aan de

hand van de theorie van Kelman over de manier waarop kinderen normen aanleren.

Als een jongere zelf heeft geïnternaliseerd dat je op school hoort te zijn, zal die jongere in principe op school zijn. Dat daarvoor ook een regel bestaat, doet er niet zoveel toe. Als een jongere de regel niet heeft geïnternaliseerd, is de sociale norm in zijn omgeving van belang. Is het in de directe

'Is het in de directe omgeving van de jongeren 'not done' om te spijbelen, dan zal hij geneigd zijn om dat niet te doen.'

omgeving van de jongeren 'not done' om te spijbelen, dan zal hij geneigd zijn om dat niet te doen. Afkeuring van het gedrag door de sociale omgeving is dan leidend. Alleen als de sociale omgeving níet afwijzend tegenover spijbelen staat of het misschien zelfs als iets positiefs ziet, zou het risico dat het gedrag bestraft wordt ertoe kunnen leiden om niet te spijbelen. Maar dat is alleen het geval als de kans op bestraffing hoog en reëel is. Dat wil zeggen dat het spijbelgedrag geconstateerd en bestraft wordt.

Soorten motieven

Van Wijk en Six (2014)² toetsen onder ondernemers die onder het toezicht vallen van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit de doel framingtheorie van Lindenberg. Volgens die theorie spelen verschillende soorten motieven een rol in de overweging om regels wel of niet te overtreden. Naast de normatieve motieven zoals door Elffers genoemd, zijn dat hedonistische motieven en winst-motieven. Bij hedonistische motieven staat 'het zich goed of lekker voelen' centraal. Dit type motieven richt zich op het 'nu'. Winst-motieven zijn meer gericht op de (nabije) toekomst en daarin staat verbetering van middelen centraal. Het gaat hierbij om een afweging van kosten en baten. Bij het normatieve doel, ofwel het handelen volgens de sociale normen en verwachtingen, gaat het om het krijgen van goedkeuring van de omgeving.

Volgens de doel framingtheorie van Lindenberg werken de verschillende motieven op elkaar in bij totstandkoming van gedrag. Het geheel van die verschillende motivaties wordt een beslisframe genoemd. In het beslisframe is altijd een van de motivaties overheersend. In het onderzoek onder de ondernemers wordt die theorie bevestigd.

De context is van invloed

De onderzoekers komen daarnaast tot de conclusie dat de context van invloed is op

de ontwikkeling van het beslisframe. In het onderzoek worden drie verschillende contextuele invloeden onderscheiden: de formele autoriteit, de sociale inbedding en de economische factoren.

De formele autoriteit is de partij die de regels formuleert, sancties op kan leggen aan de onder toezicht staande en vanuit een toezichthoudende functie interactie heeft. In het onderzoek is de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit de toezichthouder en handhaver. Die situatie in het onderwijs is complexer. Formeel houdt de gemeente toezicht op het geregeld schoolbezoek van leerplichtige jongeren, maar mogelijke overtredingen van de Leerplichtwet moeten eerst geconstateerd worden door de school. De school is ook de eerste partij die aan zet is bij ongeoorloofde afwezigheid van leerlingen. Leerlingen zullen in eerste instantie de school als toezichthouder ervaren.

De sociale inbedding bestaat voor de ondernemers in het onderzoek uit zakelijke netwerken (zoals bijvoorbeeld collega's en concurrenten) en familie en vrienden. In het geval van leerlingen zou het gaan om bijvoorbeeld medeleerlingen, ouders, docenten en vrienden. Dat blijkt ook uit het promotieonderzoek van Ingrado-collega René Halberstadt, Opening the black box of schoolabsenteeism.

Economische factoren zijn in het onderzoek de omstandigheden waarin een bedrijf zich bevindt, zoals bijvoorbeeld financiële krapte of ruimte. Bij leerlingen zou je schoolresultaten als economische omstandigheid kunnen zien.

Beperkte preventieve werking

Spijbelgedrag is de uitkomst van een beslisframe dat uit veel meer elementen bestaat dan uitsluitend de kans op straf. Het is daarmee niet logisch om te verwachten dat vanuit een potentiële bestraffing een sterk preventieve werking uitgaat. We kunnen uit de besproken onderzoeken afleiden dat er

voor sommige leerlingen misschien een preventieve werking uitgaat van het risico gestraft te worden voor spijbelgedrag, maar dat er veel meer manieren zijn om invloed uit te oefenen op het beslisframe van leerlingen en daarmee spijbelgedrag te voorkomen. Vanuit het Multi-Tiered, Multi-Domain System of Supports (MTMDSS) weten we bijvoorbeeld dat een positief schoolklimaat maar ook 'simpele' dingen als de opbouw van het schoolrooster daar voorbeelden van zijn.

Tot slot

Voor het schrijven van dit artikel hebben we ons vooral gericht op wat er bekend is over het voorkómen van het overtreden van regels vanuit de wetenschap die zich richt op toezicht en handhaving. Duidelijk werd dat daar vanuit die hoek verrassend weinig over geschreven is, en al helemaal niet in relatie tot spijbelen. Het onderzoek dat wel is gedaan gaat meestal over het effect van handhaving. Daaraan zullen we in een volgend artikel aandacht besteden.

1 Elffers, H. (2008). Afschrikking en het aanleren van normen. De theorie van Kelman toegepast op het strafrecht. Jus titiele verkenningen, 34 (2), 82-97.

2 Van Wijk, E. & Six, F. (2014). De diversiteit van het willen. Een onderzoek naar de dynamiek van motivaties achter regel naleving. (Handhaving en gedrag). Boom Lemma Uitgevers BV.

Tot slot

Deze rubriek attendeert de lezer op interessante, leuke of inspirerende documentaires, boeken, podcasts en websites die een raakvlak hebben met jongeren en het recht op onderwijs en ontwikkeling.

Leestip

Het Tienerbrein

In zijn nieuwe boek maakt Jelle Jolles duidelijk hoe het tienerbrein werkt. De tiener is 'werk in uitvoering', zegt hij. Dat hangt samen met de hersenrijping: die gaat door tot v er na het twintigste jaar. De steun, sturing en inspiratie die een tiener krijgt uit zijn omgeving, is essentieel voor die rijping. Het Tienerbrein richt zich op gedrag, cognitie en ontplooiing thuis en op school, in sport en muziek. Ook gaat het boek in op de verschillen tussen jongens en meisjes, hoe zij kiezen, plannen en beslissen. En het geeft aanbevelingen uit de neuropsychologische praktijk voor iedereen die werkt met jongeren.

KLIK
HIER

Kijktip

Thuiszitters in het Jeugdjournaal

Rivan van 10 is één van de vele thuiszitters. Hij gaat doordeweeks dus niet naar school. Thuis is hij veel bezig met houtbewerken. Daar is hij nu zelfs een bedrijfje in begonnen. Rivan is niet de enige thuiszitter die een bedrijf start. In Breda werd dit jaar voor het eerst een Thuiszittersbeurs gehouden. Daar konden de kinderen laten zien wat voor bedrijfjes ze hebben. Kinderen hebben de beurs zelf georganiseerd.

KLIK
HIER

Leestip

Hoogbegaafdheid en het gaat GOED op school

Veel hoogbegaafde kinderen worstelen op school. Ze vervelen zich, passen zich aan of voelen zich echt niet op hun plek. Maar hoe ziet het eruit als het wél goed gaat? In dit e-book vind je tientallen verhalen over hoogbegaafde kinderen die met plezier naar school gaan. Niet omdat alles vanzelf ging, maar omdat er oplossingen werden gevonden. Voor ouders, leerkrachten en andere professionals die willen begrijpen wat helpt om school wél passend te maken voor een hoogbegaafd kind.

Kijktip

Alles is er al

In de film 'Alles is er al' worden verschillende initiatieven in de wijk Bospolder-Tussendijken (BoTu) in Rotterdam West gevolgd. Hoe kun je als beleidsambtenaar, sociaal professional én inwoner je rol pakken bij het vormgeven van een sterke sociale basis? De film kan je gebruiken als inspiratiebron en gespreksstarter binnen jouw gemeente: hoe gaan jullie samen met partners en inwoners aan de slag om de sociale basis te versterken?

Leestip

De achterkant van het onderwijs

In dit boek wordt de thuiszittersproblematiek in kaart gebracht en vervolgens van verschillende kanten belicht. Zorgcoördinatoren en onderwijsinspectie komen aan het woord, en vooral ook jongeren die zelf deze moeilijke route hebben afgelegd, met vaak een positieve uitkomst. Hoe hebben zij het thuiszitten en de hulpverlening daaromheen ervaren? Uit deze interviews wordt duidelijk wat werkt en wat niet.

Luistertip

Podcast Over Onderwijs & Opvoeding

In de podcast Over Onderwijs & Opvoeding delen onderzoekers van de Universiteit van Amsterdam de laatste inzichten uit wetenschappelijk onderzoek. Wat weten we over het leren en ontwikkelen van kinderen, jongeren en (jong)volwassenen? Welke factoren spelen hierin een rol en hoe kunnen we deze beïnvloeden? Deze podcast richt zich op professionals en beleidsmakers, en iedereen die meer wil weten over onderwijs en opvoeding.

**Haalbare
stappen zetten**
in het belang van onze jongeren!

Ingrado